RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1876. Första Kammaren. N:o 37.

Torsdagen den 11 Maj.

Kammaren sammanträdde kl. 7 e. m.

Föredrogs ånyo och bifölls Stats-Utskottets den 9 och 10 dennes bordlagda utlåtande N:o 80, angående Riksgäldskontorets upplåning under den närmare framtiden.

Föredrogs ånyo Sammansatta Stats- och Lag-Utskottets den 9 och 10 dennes bordlagda utlåtande N:o 2, i anledning af väckt förslag om ändring i gällande stadgande rörande Justitie-ombudsmannens skyldighet att under svår sjukdom eller annat laga förfall till suppleanten afstå halfva lönen.

Herr von Koch:

Herr Svedberg: Jag anser mig skyldig att gifva tillkänna, att jag vid behandlingen af denna fråga inom Utskottet deltagit uti de oförnuftiges beslut, såsom den siste talaren betecknade Utskottets förslag. Utskottet betraktade saken ur flere synpunkter och kom dervid till den åsigt, att, ehuru man gerna medgaf, att billigheten fordrade, att Justie-ombudsmannen vid inträffadt förfall finge behålla sin lön och nödgades afstå endast tjenstgöringspenningarne, så syntes dock vikariens skäliga anspråk vara mindre väl tillgodosedda. Riksdagen har redan valt sin Justitie-ombudsman och i skrifvelse till Kongl. Maj:t gifvit tillkänna, att han är vald på de vilkor, hvad aflöningen beträffar, som 25 § af den för honom gällande instruktionen föreskrifver. När nu Riksdagen anslagit en högre lön åt Justitie-ombudsmannen, än han förut innehaft, nemligen 8,000 kronor i stället för 7,000 kronor, skulle det egna förhållandet inträffa, om den förevarande motionen bifölles, att vikariens arfvode komme att nedsättas från 3,500 kronor till 2,000 kronor. Detta fann pluraliteten inom Utskottet icke vara rätt emot en tjensteman, som kan komma i utöfvande, möjligen under ett helt års tid, af ett lika vigtigt uppdrag som Justitie-ombudsmannens, och det skälet var för mig bestämmande att biträda pluralitetens åsigt.

Herr Nordenfelt, Leonard Magnus: Af de skäl, som blifvit åberopade för afslag å den nu ifrågavarande motionen äro de, som den siste talaren anfört, verkligen de enda, som förtjena något afseende, nemligen, att den ifrågasatta förändringen skulle kunna inverka på suppleantens rätt och på möjligheten att få en duglig sådan.

Hvad då det första beträffar, eller att det skulle inverka på suppleantens rätt, så faller det skälet helt och hållet på den omständigheten, att i Riksgäldskontorets reglemente kan meddelas en sådan föreskrift, att hans rätt icke härigenom blifver lidande; ty han är vald för en viss period och så länge har han naturligtvis rätt till halfva lönen, men derefter har han ingen annan rätt, än den som gäller då han blir vald. Denna omständighet torde derför icke vara af ringaste betydelse.

Hvad åter det andra skälet beträffar eller att det skulle blifva svårt att, om förslaget antoges, få en duglig suppleant, så torde det icke heller vara förtjent af något afseende. Ingen lärer nemligen antaga ifrågavarande uppdrag endast för dess egen skull, utan i förhoppning om, att om han det gör, han sedermera skall finnas lämplig att blifva vald till Justitie-ombudsman, och då en sådan person i de flesta fall har annan tjenst eller sysselsättning, lärer det göra honom ganska litet, om han för en tid får göra Justitie-ombudsmannens tjenst emot en något lägre aflöning. Då detta förslag innebär att göra rättvisa emot Justitie-ombudsmannen, anser jag mig böra yrka bifall till reservanternes förslag eller Herr von Kochs motion.

Herr von Koch:

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad samt Herr Grefven och Talmannen upptagit de derunder gjorda yrkanden å dels bifall till förevarande utlåtande, dels ock afslag derå samt bifall till den i ämnet väckta motionen, framstälde Herr Grefven och Talmannen först proposition på bifall till utlåtandet, hvarvid svarades många nej jemte några ja, samt sedermera proposition på afslag derå och bifall till motionen, då svaren utföllo med många ja jemte några nej; och förklarades ja nu hafva varit öfvervägande.

Föredrogs ånyo och bifölls Lag-Utskottets den 9 och 10 dennes bordlagda utlåtande N:o 39, i anledning af väckt förslag om dels upphäfvande af nämndemans frihet från skyldighet att utgöra håll- och reservskjuts och dels ersättning åt nämndeman af kommunens medel för ordinarie tjenstgöring.

Ändring i gällande stadganden rörande kyrkobyggnadsskyldigheten.

Föredrogs ånyo Lag-Utskottets den 9 och 10 dennes bordlagda betänkande N:o 40, i anledning af återremiss af Utskottets utlåtande N:o 32, 1 punkten, om ändring i gällande stadganden rörande skyldigheten att bygga och underhålla kyrka med hvad dertill hörer.

Ändring i gällande stadgande rörande kyrkobyggnadsskyldigheten. (Forts.)

Herr von Strokirch: De förändrade lydelse, Lag-Utskottet, till följd af återremiss, föreslagit att gifva § 1 i Byggningabalkens 26 kap., är i sjelfva verket icke annat än ett vidhållande af det förut framstälda förslaget, ehuru något förtydligadt, ty Utskottet fasthåller samma grund för utgörande af ifrågavarande besvär, som det i sitt förra betänkande föreslagit, eller den grund, som är för kommunalutskylder bestämd. Då jag yrkat afslag å Utskottets föregående betänkande i ämnet, får jag nu på de af mig då anförda skäl yrka, att jemväl detta betänkande måtte afslås.

Herr von Gegerfelt: Under åberopande af de skäl, jag anförde förra gången frågan var före, och då den siste talaren icke framstält några nya skäl för afslag, samt Utskottet, så vidt möjligt varit, sökt ställa sig till efterrättelse de åsigter, som vid ärendets föregående behandling inom Kamrarne gjorde sig gällande, yrkar jag bifall till Utskottets nu föreliggande förslag.

Grefve Mörner Oscar: Då jag reserverat mig mot det föregående förslaget, ansåg jag icke nödvändigt att särskildt reservera mig mot detta. Hvad Lag-Utskottet i nu förevarande betänkande föreslagit är först, att fattigstuga skulle uteslutas från antalet af de hus, som lagen uppräknar såsom tillhörande kyrka och kyrkobyggnad. Detta har skett på mycket goda skäl, ty då fattigvården är en kommunal angelägenhet, så bör det väl vara kommunalstämman och icke kyrkostämman, som beslutar, huru fattigstuga skall byggas och underhållas. Mot förslaget i denna del är således ingenting att anmärka. Vidare har Utskottet föreslagit, att ifrågavarande skyldighet som nu utgöres efter hemmantal, hädanefter skulle utgöras af fast egendom efter fyrk. Rättvisan af denna grund kan emellertid med skäl ifrågasättas, då nemligen vissa hemman till följd af sina friheter uppskattas till mycket högre belopp än andra hemman inom samma socken, ehuru de i anseende till sina naturliga förmåner kunna vara fullt jemngoda. Vidare hafva vi frågan om körslorna. De gå för närvarande ut efter hemmantal, och det är en grund, som mycket lätt kan tillämpas, ty hvar och en kan räkna ut, när hans tur att förrätta sådana körslor påkommer, och mindre hemmansdelar äro vanligen enligt uppgjord längd om utgörande af kördagsverken förenade, så att, om äfven till utseendet besynnerliga bråk af hemmantal förekomma, den saken är eller blifver lätt och utan svårighet ordnad. Skola de åter utgöras efter fyrk, såsom Utskottet föreslagit, blir det betydligt värre att räkna ut denna tur. Huru egare af små lägenheter utan hemmantal, som hafva en till fem fyrkar, skola utgöra sina körslor, har jag svårt att fatta, i synnerhet som det kan hända, att en och annan icke eger häst, då det naturligtvis för dem blir nödvändigt att lega för körslorna, något som torde blifva ganska känbart. För öfrigt får jag säga, att det synes mig bra olämpligt, att, när man vill göra en ändring, man dock bibehåller "dagsverken efter matlag", något som är oredigt och

Ändring i gällande stadganden rörande kyrkobyggnadsskyldigheten. (Forts.)

trassligt och svårt att taga ut. Om man skall göra en ändring borde den väl göras litet radikalare, så att denna dagsverksskyldighet kunde komma att upphöra. Jag tror knappt att den för öfrigt kan uttagas, åtminstone vet jag att den aldrig i de socknar, der jag bott, har varit tillämpad. De dagsverksskyldige uteblifva, och hvilken utväg skall man då tillgripa? Lagsök dem, säger man, men huru skall det gå till? Derföre tror jag, att hela detta trassel borde för framtiden undanrödjas. Ett förslag, som jag hellre sett, vore att helt simpelt säga: alla, som i socknen bo och äro till kommunalutskylder förpligtade, skola kyrka bygga och uppehålla; kostnaden derför utgöres efter fyrk. Deruti skulle åtminstone ligga någon rättvisa och innebära något, som ledde till målet, då man deremot nu säger sig vilja göra en lagförändring, men icke gör den efter redig grund. Vidare förekommer, att denna fråga är beroende på Kongl. Maj:ts pröfning, och Utskottet sade förra gången, att det på grund häraf blott vore fråga om ett provisoriskt stadgande. Således skulle man i afvaktan på Kongl. Maj:ts beslut ändra en lagparagraf och sålunda inprägla hos allmänheten tron på, att saken vore förändrad och reglerad, oaktadt den icke ens från Riksdagens sida vore i någon mån afgjord utan beroende på det beslut, som kommer att fattas, sedan Kongl. Maj:t företagit Riksdagens skrifvelse från 1866 till pröfning. En sådan lagförändring af provisorisk art, tror jag icke vara något lyckligt lagstiftarepåfund. Jag finner i Utskottets förslag mycken välmening, mycken vilja att göra godt och jag hyser den största aktning för dem, som tillstyrkt denna förändring, men jag kan icke hysa samma aktning för det sätt, hvarpå de utfört förändringen, hvilket jag finner, lindrigast sagt, icke lyckadt, jag vill för höflighets skull ej säga misslyckadt. Icke är väl heller behofvet af denna förändring så särdeles trängande. Hvad man här åsyftar, mine Herrar, är väl icke egentligen denna kyrkobyggnad; den förekommer väl ibland, men icke så ofta, att man derför behöfver förändra lagen. Saken synes mig egentligen vara den, att man vill bryta isen och få hemmantalet och allt sådant kastadt under bordet och fyrken antagen såsom norm för alla utskylder, som utgå i orterna. Vi stå således här inför en fråga som är utkastad som en vägbrytare och hvarpå man hoppas komma till det mål som ligger bakom. Den utväg, man här vill begagna, är således särdeles lämplig för dem, som önska uppnå detta mål, då deremot de, som icke önska det, hafva stora skäl att motsätta sig densamma. Jag öfverlemnar nu åt eder, mine Herrar, att bedöma frågan, lycklig att den icke beror på min röst, utan att upplysta personer hafva att deröfver besluta. Har jag misstagit mig i min åsigt, måste jag finna mig deruti; skulle åter utgången visa, att jag icke misstagit mig, skall jag fortfara på samma väg, jag nu antydt. Jag skall nemligen, om jag fortfarande är riksdagsman, icke finna mig förpligtad offentligen försvara meningar som Kammaren icke hyser, om jag äfven för min egen del bibehåller de åsigter jag förut omfattat i fråga om de kommunala förhållandenas ordnande.

Ändring i gällande stadgan den rörande kyrkobyggnadsskyldigheten. (Forts.)

Herr von Gegerfelt: Då jag nyss hade ordet för att besvara den förste talarens invändningar mot Utskottets betänkande hade jag mycket litet att säga, men då jag nu går att besvara den siste talaren, har jag alldeles för mycket, men skall dock försöka att göra det kort. Den ärade talaren yttrade, att Utskottets förslag visade välmening och god vilja. Det är skada, att jag icke kan säga detsamma om talarens reformsträfvanden. Han har fästat uppmärksamheten på att i stället för att hemmantalet nu utgör hufvudsakliga grunden för kyrkobyggnad skulle hädanefter fyrktalet blifva det; dock får jag bemärka, icke fyrk i allmänhet utan endast fastighetsfyrk, så att den nu hemmanen åliggande skyldighet skulle efter nämnda grund utgöras af fast egendom i allmänhet. Enligt gällande författningar äro qvarnar och bruk skyldiga att deltaga i kyrkobyggnad, de förra efter sin ränta och de senare efter härdarnes antal, men dessa grunder äro numera otillämpliga. Qvarnarne hafva ej vidare någon ränta sig åsatt och härdarne kunna lika litet läggas till grund för utgörande af brukens skyldigheter i detta hänseende. Således är det alldeles nödvändigt, att lagstiftningen gifver en anvisning, huru sådana fastigheter, som redan hafva denna byggnadsskyldighet sig ålagd, skola deri deltaga, och då har Utskottet ansett vara lämpligt, när det är allmänt erkändt, att alla fastigheter böra deltaga i kyrkobyggnad, att äfven låta dem deltaga deri efter taxeringsvärdet. Att fyrken i allmänhet är en rättvisare grund än hemmantalet, derom torde alla vara ense. Hvad beträffar påståendet, att en del hemman äro högre uppskattade än andra till följd af sin skattefrihet och derför skulle komma att mera betungas i förevarande hänseende, så ber jag att få bemärka att, äro förstnämnda hemman uppskattade efter sitt värde, så är det ju fullt rigtigt. Den framstälda anmärkningen att förändringen skulle hindra körslornas utgörande in natura kan jag icke fatta. Det är lika lätt att fördela detta onus efter fyrk som efter hemman och jag får erinra, att på åtskilliga ställen hemmantalet utgör ett bråk med 6 à 7 siffror i både täljare och nämnare och på de orterna åtminstone tror jag, att det är lättare att verkställa denna fördelning efter fyrk. Grefve Mörner vill icke bibehålla dagsverksskyldigheten. Jag medgifver, att det vore lämpligt att ändra äfven detta, men Utskottet har endast velat fästa sig vid de mest nödvändiga förändringar, och i sammanhang dermed sökt till beskattningsföremål få sådant hvarom man trott ingen strid skulle förekomma. Hade man kastat sig in på frågan om dagsverksskyldigheter, hade stora svårigheteter uppstått, då deremot nu i detta hänseende ingen svårighet möter om man med välvilja omfattar förslaget och vill en reform, hvars behöflighet är allmänt erkänd. Hvad beträffar, att fattigstugan är skild från kyrkobyggnadsskyldigheten, så har grefve Mörner gillat detsamma, och jag behöfver således icke upptaga frågan derom. Förändringen är en gifven följd deraf, att ärenden rörande fastighetsvården numera icke handläggas på kyrkostämma. Hvad Grefve Mörner

Ändring i gällande stadgandet rörande kyrkobyggnadsskyldigheten. (Forts.)

för öfrigt anmärkt om bristerna i nu gällande lag, anser jag mig icke behöfva besvara. Jag yrkar bifall till Utskottets förslag.

Herr Ribbing, Carl: Lag-Utskottet yttrade redan i sitt första betänkande, att man borde inskränka sig till att afhjelpa de största bristerna i nu gällande lag, och Utskottet föreslog då en författning af följande lydelse: "Byggnadsvirke, körslor och annan kostnad för byggnad och underhåll af kyrka med hvad dertill hörer skola af egare eller innehafvare af fast egendom utgöras efter samma grund, som är för kommunalutskylder bestämd; — — — — — — — — — — — — — — — — —"

Vidare har den siste ärade talaren just vid den senaste öfverläggningen i ämnet, som föranledde återremiss, sagt, att man vid den första behandlingen af ärendet med flit uteslöt frågan om dagsverksskyldigheten. Sedan ärendet nu återkommit från Utskottet, säger detsamma i sitt nu afgifna betänkande, att det vidhåller sin förut uttalade åsigt, men har ansett sig böra taga in de orden "och dagsverken efter matlag." Det är väl en förändring, men för min del anser jag lika med Grefve Mörner att det icke är någon förbättring. Det förefinnes här ovilkorligen en lucka i förslaget, som jag derföre icke kan biträda, och vilkoret för mitt bifall till ett förslag i denna rigtning är, att detsamma innehåller stadgande derom att industriidkare och kapitalister skola deltaga i kyrkobyggnad. Förrän sådant sker, anser jag hvarje förslag oantagligt. Hvad dagsverken efter matlag beträffar, så förhåller det sig alldeles så, som Grefve Mörner omtalat, att man knappt kan påbörja ett kyrkobyggnadsarbete i någon församling, utan att rättegångar uppkomma om hvad som menas med matlag. Det är blott alltför väl kändt att i det fallet stora svårigheter möta. Förrän denna sak tagits i grundligt öfvervägande och blifvit löst på det sätt, jag anser rigtigast, eller såsom en reservant vid Utskottets förra betänkande i ämnet föreslog, anser jag för min del, att man icke bör göra någon ändring i nu gällande stadgande. Jag har intet vidare att tillägga än att jag vore villig ingå på hvad som här är föreslaget, att byggnadsvirke, körslor och annan kostnad skall utgöras efter samma grund, som är för kommunalutskylder bestämd, derest förslaget äfven omfattade kapitalisters och näringsidkares bidrag jemte personlig afgift, i stället för dessa dagsverken efter matlag, men då så icke är förhållandet, kan jag icke biträda det nu föreliggande förslaget, utan förenar mig med den förste talaren om afslag derå.

Grefve Mörner: Jag vill icke säga, att ej en förändring af den ifrågavarande skyldigheten att bygga kyrka med hvad dertill hörer kan vara af behofvet påkallad. Detta har jag icke velat bestrida, men hvad jag säger är, att den förändring, som här är föreslagen, icke på något sätt tillfredsställer mig, alldenstund den ej innefattar all den rättvisa, som min ärade motståndare från Lag-Utskottet, hvilken nyss hade ordet, behagade se i densamma. Först var han svårligen bekymrad för qvarnarna. Hans bekym-

Ändring i gällande stadgan-den rörande kyrkobyggnadsskyldigheten. (Forts.)

mer i det afseendet kan jag dock lätta, ty qvarnarna deltaga i prestval, och efter den grund, som dervid följes, kan man ock uträkna, huru de skola deltaga i kyrkobyggnad. Svårare är det icke med bruk och härdar, så att de der ömma bekymren tror jag vi helt och hållet kunna låta fara. Hvad deremot beträffar förslagets rättvisa i andra afseenden, så ber jag att få fråga, om man kan anse alldeles rättvist, att frälseräntor skola deltaga i kyrkobyggnad. Så länge dessa anses såsom fast egendom, kommer verkligen enligt Utskottets förslag deras innehafvare att derför få betala. Det kan visserligen blifva angenämt för socknarna, men huruvida det blir detsamma för frälseräntegarne, lemnar jag derhän, då ju en person kan bo i Småland och ega en frälseränta i Södermanland och således icke hafva något det ringaste gagn af den kyrka, hvari det hemman ligger, derifrån räntan utgår. På en frälseränta kan icke en mygga bo, långt mindre en menniska, och då tycks det väl vara obilligt, att en sådan fast egenom, som icke kan hafva någon fördel af kyrkan, skall till densammas byggande och underhåll bidraga. Deremot tyckes Utskottet och den ärade talaren alldeles hafva förgätit grufvorna, vid hvilka ofta bo många personer och som verkligen, säge hvad man vill, äro fast egendom, oaktadt lagen betraktar dem såsom lösegendom. Dessa skola, enligt Utskottets förslag, icke deltaga i kyrkobyggnad. Om det nu skulle inträffa att detta förslag icke blefve provisoriskt utan komme att anses såsom fullfärdigt arbete — såsom fullgodt kan jag aldrig anse det — och man sedermera på denna grund komme att tillbakavisa alla ändringar uti detsamma, så har man sannerligen icke uträttat något nyttigt, utan då har man stadfästat, att somliga få betala, som icke borde betala, och att andra, som borde betala, få slippa. Jag medgifver, att det finnes orättvisor i sakernas närvarande ordning, såsom t. ex. att de stora sågverksegarne icke skola bidraga till kyrkobyggnad. Man säger visserligen stundom såg*qvarnar* och möjligen skulle de på denna grund kunna liksom andra qvarnegare åläggas att deltaga i skyldigheten, men detta vill jag icke med bestämdhet påstå. Hvarföre jag nu yrkar afslag är dels för att få en annan grund än den, som här är fastställd, då man uteslutande kastat besväret på en del fastigheter, och dels emedan jag tror, att man ännu en tid kan gifva sig till tåls, då 1866 års skrifvelse är på Kongl. Maj:ts pröfning beroende. Då jag också hoppas, att detta ärende må blifva föremål för en mera omsorgsfullt utarbetad motion än denna årligen återkommande, som blott innehåller ett yrkande på ändring, och då jag önskar, att ärendet inom en ej alltför aflägsen framtid må i ett bättre skick komma under Riksdagens pröfning, så kan jag ej annat än vidblifva min åsigt, att det för närvarande icke är lämpligt eller gagneligt att antaga detta förslag, hvarigenom en högst ofullständig och origtig reform skulle vinna Riksdagens bifall. Hvad matlagen beträffar, så är den frågan icke så lätt, som den siste talaren förmenade. Man finner nemligen, att hvad som är matlag i somliga fall icke är det i andra. Förslaget i denna del är således något, som jemte alla öfriga i min tanke förefint-

Ändring i gällande stadgan- den rörande kyrkobyggnadsskyldigheten. (Forts.)

liga svårigheter, styrker mig i mitt yrkande om afslag å Lag-Utskottets förevarande betänkande.

Herr de Maré, Gustaf: Då Lag-Utskottets förevarande betänkande förra gången var föremål för Kammarens behandling, uttalade jag min åsigt i frågan. Sedan dess har emellertid till följd af Kammarens då fattade beslut om återremiss Lag-Utskottet nu framkommit med ett modifieradt förslag. Då detta förslag går i samma rigtning som denna Kammares beslut i fråga om vägunderhållningsskyldigheten, hvilket sedermera blef Riksdagens beslut, kan jag för min del icke finna annat än att denna Kammare bör i full konseqvens med sitt beslut i nämnda fråga nu bifalla Lag-Utskottets förslag. Detta ligger utan allt tvifvel fullkomligt klart för den ärade Kammarens ledamöter, och jag skulle icke hafva begärt ordet för att nämna detta, om icke den ärade ledamoten från Jönköpings län velat gifva åt frågan en större utsträckning än jag är förvissad att Kammaren vill gifva åt densamma. Han ansåg att det icke var tillräckligt många nya kategorier, som voro upptagna bland dem, hvilka borde bidraga till byggande af kyrka med hvad dertill hörer, utan att han ville hafva dem vidare utsträckta. Jag tillåter mig att betvifla, att det vore klokt att nu vilja taga steget fullt ut och, under förebärande att man vill taga detta längre steg, icke vilja taga det kortare. Jag anhåller om bifall till Lag-Utskottets förslag.

Herr Mannerskantz: Då vi nyss sysselsatt oss med så stora frågor, är det kanske svårt att hafva qvar något intresse för en så liten fråga som denna, men med anledning af den förre talarens yttrande får jag fästa uppmärksamheten på att, när detta ärende förra gången förevar, var det fråga om att gå in till Kongl. Maj:t med en framställning i ämnet, men nu är det fråga om att antaga en förändrad lagparagraf, hvilket väl bör innefatta ökad anledning till varsamhet vid beslutets fattande. Jag får säga, att äfven jag icke tycker att frågan är af synnerligen stor vigt, men eftersom vice ordföranden i Lag-Utskottet så ifrigt tog förslaget i försvar mot de anmärkningar, som af en ledamot på östgötabänken framställdes mot förslagets innehåll, kan jag icke låta bli att säga att den föreslagna paragrafen har ett något lappadt och derför alls icke vackert utseende, ty det är så mycket gammalt och nytt ihop, att det är så som om man till ett gammalt hus gjorde en tillbyggnad som icke alls passar i stycket. Att på samma gång tala om fyrk och leverering af timmer samt förrättning af körslor och dagsverken in natura, det passar icke ihop. Skall man tala om att göra sådant arbete eller lemna materialier efter fyrk, så skall det också föreskrifvas att det både får och bör utgöras med penningar, att man af ett bestämdt motsvarande värde icke längre skall vara berättigad lemna sitt bidrag med hvarken dagsverken eller virke. Ty om det för närvarande kan vara svårt nog, när hemmanen äro delade i små delar, att utgöra både virke och ökedagsverken efter hemmantalet, går detta likväl

för sig efter gamla längder, som vanligen finnas inom kommunerna att följa, men det blir för svårt att fullt rättvist efter det årligen förändrade fyrktalet räkna ut bidragen för t. ex. en stock till en klockstapel eller några körslor af sten för kyrkmurens underhållande, och om man skall göra en förändring, så må man göra den så fullständigt, att den sedan kan bli beståndande och derföre låta Kongl. Maj:t få göra upp ett på rigtiga och goda grunder hvilande förslag. Man borde dervid, enligt min tanke då göra, som man gjorde vid regleringen af presterskapets löner, då det bestämdes att någon viss större del af kostnadsbidragen fortfarande skulle utgå af jordegarne efter åsatta taxeringsvärden, men som skulle gälla under något längre bestämdt antal år. På det sättet får man åtminstone en fast, icke alltför ofta föränderlig fördelning, efter hvilken jordfastighetsbidragen skola utgå. Så borde man ock angående bidragen ifrån dem som icke äro jordegare, lägga märke till att i afseende å regleringen af lönerna till presterskapet det också finnes en annan föreskrift, som här kunde vara lämplig, nemligen om en slags gradering af bidragen från de särskilda hushållen, så att de större eller förmögnare komme att betala mera och de andra mindre af tillskott i penningar.

Ändring i gällande stadganden rörande kyrkobyggnadsskyldigheten. (Forts.)

"Matlag" är ock ett gammalt svenskt ord, som icke i en lagparagraf tar sig bra ut tillsammans med det nymodiga fyrk och som både tydes på olika sätt inom olika kommuner och äfven inom samma kommun kan hafva olika betydelse och om hvars verkliga betydelse man derföre borde hafva några förtydligande bestämmelser. Emedan jag emellertid anser hela saken vara af liten vigt, vill jag icke göra något yrkande men jag kan icke inse att det vore någon synnerlig skada, om frågan uppskötes.

Friherre Åkerhielm: Jag har begärt ordet i anledning af den siste ärade talarens klander af det förslag Utskottet framstält. Han behagade yttra att Utskottet sammanlappat så mycket gammalt och nytt att förslaget endast derigenom vore värdt en förkastelsedom. Jag tror att den ärade talaren begick ett misstag, när han yttrade detta, och jag ber att få fästa hans uppmärksamhet på att i 26 kap. 1 § Byggningabalken återfinner man samma ordalag som i detta förslag med endast den förändring att orden "efter hemmantalet" blifvit utbytta mot "af egare eller innehafvare af fast egendom efter samma grund som är för kommunalutskylder bestämd." Detta är den enda ändringen, och den "lapp" som blifvit hitsatt är en lapp, som sammanhänger med hela vårt nya statsskick, och då jag erinrar mig, huru varmt den ärade talaren derför uppträdt, förvånar det mig att han är rädd för denna förändring, hvilken jag för min del anser ganska väl kunna bifallas, ehuru jag icke är någon synnerligen ifrig vän af förslaget, emedan man icke fått någon lösning af den förevarande frågan om matlagen. Efter som jag nämnde något om matlagen, så får jag säga att någon tvekan om hvad dermed bör förstås icke lärer komma att uppstå mera hädanefter än hvad fallet varit under hela den

Ändring i gällande stadgan-den rörande kyrkobygg-nadsskyldig-heten.

tid Byggningabalken tillämpats. Jag tror således att Kammaren utan fara skall kunna bifalla Lag-Utskottets förslag.

Herr Stråle: På de skäl, som blifvit anförda, vågar jag äfven tillstyrka bifall till Lag-Utskottets betänkande; och synes det mig vara en stor tillfredsställelse att kunna gå till mötes en önskan, som är billig, om förändring i de jorden för närvarande åliggande onera; då Kammaren så ofta nödgats afslå andra förslag till förändringar deruti.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad samt Herr Grefven och Talmannen upptagit de derunder gjorda yrkanden å dels bifall till Lag-Utskottets förevarande betänkande och dels afslag derå, framstälde Herr Grefven och Talmannen först proposition på bifall till betänkandet, hvarvid svarades många ja, blandade med nej, samt sedermera proposition på afslag derå, då svaren utföllo med många nej, blandade med ja; hvaruppå och efter det propositionen på bifall till betänkandet förnyats samt med många ja, blandade med nej, besvarats, Herr Grefven och Talmannen förklarade sig nu hafva funnit ja öfvervägande.

Votering begärdes, till följd hvaraf uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

"Den, som bifaller Lag-Utskottets betänkande N:o 40, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner nej, afslås betänkandet.

Omröstningen företogs och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja—54.
Nej—25.

Ändring i gällande stadgan-den rörande häktning.

Föredrogs ånyo Lag-Utskottets den 9 och 10 dennes bordlagda betänkande N:o 41, i anledning af återremiss utaf Utskottets utlåtande N:o 23, om förändrad lydelse af 6 punkten i 19 § af Kongl. förordningen om nya strafflagens införande den 16 Februari 1864.

Grefve Horn: Under de senare åren, då fråga om en utvidgad häktningsrätt förevarit, har Lag-Utskottet haft i sina förslag temligen vacklande åsigter. Vid 1875 års riksdag, då en ledamot af Första Kammaren väckte förslag dels om förändring af strafflagens lydelse i vissa fall och dels om utvidgande af häktnings-

rätten, var Lag-Utskottet af den åsigt, att strafflagen i de föreslagna punkterna om skärpning af straffbestämmelser icke borde ändras, men deremot hade Utskottet temligen fria åsigter om häktningsrätten. Utskottet förordade nemligen, att häktning finge ega rum för mindre våldsgerningar, hvarpå kunde följa böter till och med så låga som fem kronor. Detta Utskottets förslag angående häktning gick igenom i båda Kamrarne och blef föremål för Kongl. Maj:ts pröfning; men efter Högsta domstolens hörande ansåg Kongl. Maj:t att de grunder, på hvilka detta förslag var uppgjordt, icke vore tillfyllestgörande, och fann derföre icke skäl att sanktionera förslaget. Nu vid denna riksdag har en ny motion i ämnet förekommit. Denna motion afser icke någon förändring af strafflagens straffbestämmelser, men deremot förslag angående vidsträcktare häktningsrätt likasom vid föregående riksdag. Lag-Utskottet har under denna riksdag behandlat föreliggande motion två gånger, dels före och dels efter återremiss. Före återremissen fann Utskottet skäl att framkomma med nära nog samma förslag, som af Utskottet i fjor förordades, likväl gick det icke så vidsträckt, som förra året, utan inskränkte Utskottet nu häktningsrätten till vissa fall, der det var fråga om våld, begånget å väg eller annat allmänt ställe. När detta förslag kom till Riksdagen, funno båda Kamrarne att Utskottet gått för långt, emedan Utskottet äfven nu föreslagit häktning för *misstanke* å brott, hvarför ringa böter voro i lagen stadgade. I båda Kamrarne yttrades då, att häktning vore önskvärd, då derigenom kunde förekommas oroligheter, t. ex. vid marknadstillfällen eller der jernvägsarbetare äro samlade; och derför återremitterades ärendet till Utskottet. Då Lag-Utskottet derefter fick frågan ånyo om hand, undergick den en ytterligare granskning, men Lag-Utskottet fann nu att någon åtgärd i anledning af motionen icke borde företagas, hvarför Utskottet förordade afslag å motionen. Utskottet säger sjelft i sina motiv, att Utskottet efter *en mångsidig granskning* kommit till detta resultat. Att det varit en mångsidig granskning kan icke nekas, men jag tror också, att Utskottet kommit till *en mångsidig pröfning*. Sedan Utskottet två gånger uttalat temligen fria åsigter om rätt till häktning, har Utskottet nu tvärt hoppat in på ett afslag af den i detta ämne väckta motionen. Emellertid fattades detta beslut vid votering i Utskottet med 8 röster mot 7. De 7 ansågo, att häktning i vissa fall borde ega rum och ansågo det vara af stor vigt, att, till förekommande af våldsamheter som kunde blifva af svårare art, man skulle ega lagligt berättigande att, då någon störde allmän ordning och visade sig vilja fortsätta påbörjade våldsamheter, beröfva en sådan person friheten. Dessa 7 ledamöter drogo icke i betänkande att föreslå ett lagstadgande som äfven, om det i viss mån stadgade häktning för ett lindrigare brott, dock ansågs blifva en kraftig häfstång för att motarbeta och förebygga oordningar vid tillfällen, som jag förut nämnt. Men denna häktning, som af minoriteten föreslogs, var icke en sådan häktning, som Utskottet föreslagit, eller att en person kunde hållas häktad till dess ransakning företogs, utan det var en pre-

Ändring i gällande stadgande rörande häktning. (Forts.)

Ändring i gällande stadganden rörande häktning. (Forts.)

ventiv-åtgärd för att förekomma och stäfja oordningar. Så snart säkerheten icke längre det fordrade, så skulle — i likhet med sådana som anträffas i öfverlastadt tillstånd — våldsverkaren sättas på fri fot. Med våra nuvarande lagstadganden är det icke tillåtet att för så beskaffade förbrytelser häkta en person. Det är dock ibland ganska tvifvelaktigt att uppdraga gränsen emellan en häktning, som är i nuvarande lag medgifven och en som deri icke är medgifven; och derför uppstår mången gång tvekan hos polismännen om de våga häkta eller icke. Finge man en sådan lag, som den ifrågavarande, så tror jag att det skulle göra godt för upprätthållande af ordningen å landsbygden och äfven uti städerna. Jag tror det äfven derföre, att våldsverkarne, hvilka nu veta, att de för mindre brott icke kunna häktas, skulle, när de få kännedom om att de för dessa förbrytelser fingo tagas i fängsligt förvar, också akta sig för att begå några våldsamheter.

Detta förslag, som reservationen innehåller, skiljer sig äfven från vanlig häktning deruti, att hittills gällande häktningen får företagas på *misstankar*, men här fordras, att någon redan föröfvat våldsamheter och synes vidare vilja störa ordningen. Min reservation, som är intagen efter Lag-Utskottets betänkande, har fått en felaktig redaktion i så måtto, att ordet "*icke*" uteslutits och derföre har 7 punkten, der felaktigheten förefinnes, blifvit omtryckt och i dag till Kammarens ledamöter utdelad samt lyder, som följer:

Föröfvar någon brott, hvarå, enligt hvad ofvan sagdt är, häktning eljest icke följa kan, och sker det under sådana omständigheter, att allmän ordning och säkerhet derigenom störes och vidare synes äfventyras, då må han gripas och i häkte förvaras, dock ej under längre tid än säkerheten det fordrar.

Detta skulle blifva första mom. i 7 punkten och det 2 mom. i 7 punkten skulle förblifva sådan punkten nu lyder.

Jag yrkar bifall till min reservation och anhåller att om 7 punkten blifver af Kammaren bifallen, föredragning af ändringsförslagen i 11 och 14 punkterna uti min reservation måtte derefter ega rum.

Herr von Koch:

Herr Fröman: Som den af den siste talaren åberopade reservationen går i samma rigtning, som det påstående jag tillåtit mig framställa så väl vid sistlidne riksdag som äfven då detta ärende förra gången förevar, så skulle jag önska framgång åt denna reservation och kommer att med min röst dertill bidraga. Jag lemnar dock derhän, om icke möjligen någon redaktionsförändring kunde vara behöflig och torde framdeles under öfverläggningens lopp komma i tillfälle att framställa ett förslag i ämnet.

Grefve Horn: Jag vill endast förändra det yrkande, jag förut framstält, derhän att få så väl 7 punkten som 11 och 14 punkterna på en gång till föremål för proposition, i stället för att jag förut påyrkade särskild proposition å 7 punkten.

Ändring i gällande stadganden rörande häktning. (Forts.)

Herr von Gegerfelt: Allt ifrån det förevarande ärendet vid förra riksdagen upptogs har jag djerfts drifva den satsen, att det mål som söktes, nemligen betryggande af säkerheten i landet, icke kunde vinnas på det sätt man här föreslagit genom skärpta bestämmelser i afseende på häktning. När Utskottet efter mångfaldiga försök — jag kan intyga att Utskottet arbetat ofantligt mycket derpå, utan att såsom en talare förmodade hindras af andra göromål — kom till det resultat som jag alltid påyrkat, så kan jag icke neka, att jag fann en viss tillfredsställelse deruti och lät nöja mig med den föreslagna motiveringen angående en revision af strafflagen. Ehuru jag ingalunda ville förorda en sådan åtgärd, fann jag det icke nödvändigt att reservera mig deremot.

Jag ber nu att få göra några anmärkningar emot det af Grefve Horn väckta förslag. Detta förslag afser egentligen icke en häktning i den mening lagen gifver densamma, nemligen att taga en person, som misstänkes för att hafva begått brott, uti förvar för att han icke skall undkomma eller undanrödja bevisning. Grefve Horns förslag afser att taga en person i förvar, icke för det brott han misstänkes hafva begått utan för det brott man förmodar att han möjligen skall begå, eller att andra skola begå i anledning af de åtgärder han vidtagit. Detta ligger temligen tydligt i orden "att allmän ordning och säkerhet derigenom störes och vidare synes äfventyras". Om jag slår en person en örfil, så kan detta vara rätt illa, men om andra komma till och deraf taga sig anledning att ställa till slagsmål, så är det hårdt att jag skall häktas för att andra gjort detta och att man fruktar allmän ordning derigenom äfventyras.

Grefve Horn har anmärkt, att den nu gällande lagen lemnar tvekan om i hvilka fall häktning må ega rum men att hans förslag icke lemnade någon tvekan i detta hänseende. Mig synes raka motsatsen vara förhållandet. Nu gällande lag om häktning kan hafva fel, men otydlighet kan jag icke anse den lida af, då den helt enkelt gör häktningsåtgärdens befogenhet beroende af det straff ett föröfvadt brott kan medföra. Men deremot skulle enligt Grefve Horns förslag det lemnas åt en underordnad kronobetjent eller i många fall till och med åt den stora allmänheten att bedöma när allmänna säkerheten äfventyras. Jag tror icke att den stora allmänheten, som står och ser på ett slagsmål, är kompetent att bedöma detta. Dessutom lemnar vår lag, om den rätt begagnas, för de fall som här äro i fråga, ganska mycken makt till säkerhetens skyddande. Om folkmängd samlar sig tillhopa och störer allmänna ordningen och icke på befallning skingrar sig, så får häktning användas. Om en person begår en våldsam handling under hot, som innebär trängande fara, så får såsom nödvärn användas våld för att afstyra denna fara. En sådan person, om han ock icke kan häktas, får dock saklöst tagas i förvar, och att hvem som helst får med våld afstyra våld synes mig icke lida något tvifvel, så att något lagstadgande derom icke behöfves.

Jag ber nu att få yttra några ord om förslaget att aflåta en skrifvelse i ämnet till Kongl. Maj:t. Jag tror att, då Lag-Utskot-

Ändring i gällande stadgan- den rörande häktning. (Forts.)

tets förslag vid förra riksdagen godkändes, voro de, som i godkännandet deltogo, icke rigtigt belåtna med förslaget, men man ansåg det vara ett uppslag till att från Kongl. Maj:t erhålla ett motförslag. Högsta domstolen afstyrkte detta förslag af det åberopade skälet, att brott, som kunde försonas med de allra minsta böter, skulle kunna medföra häktning, men Högsta domstolen skulle säkerligen kunnat anföra många andra skäl, fastän det icke ansågs behöfligt. Emellertid afslog Kongl. Maj:t Riksdagens framställning och gjorde icke något motförslag. Det kunde kanske icke vara förmätet att deraf draga den slutsatsen att Kongl. Maj:t ansett en lagförändring i detta hänseende icke böra ske. Det är icke, såsom en talare förmodade, till följd af formfel i det framstälda förslaget, utan på grund af rena sakförhållanden, som förslaget icke vunnit Kongl. Maj:ts bifall eller föranledt till någon åtgärd.

En talare yttrade sig om Kongl Maj:ts stora resurser och ansåg, att hvad Riksdagen icke kan göra det kan Kongl. Maj:t åstadkomma. Det är visserligen mycket lämpligt att, när utredning i en fråga skall göras, sådant sker hos Kongl. Maj:t, men då Riksdagen två gånger sökt formulera en temligen enkel sak på ett sådant sätt, att man dermed kunde vara belåten och likväl icke deri lyckats, så tror jag att man utaf denna omständighet kan draga den slutsatsen, att man gått in på en väg, som icke kan leda till det önskade resultatet, hvadan jag tror att giltig anledning saknas till att gå in till Kongl. Maj:t med en skrifvelse i ämnet. Det finnes ofantligt många andra vägar, hvarpå den åsyftade säkerheten kan vinnas, och jag vill fästa uppmärksamheten på, att vi hafva på föredragningslistan ett betänkande från ett tillfälligt Utskott angående ökad kontroll öfver arbetare, som utom deras hemort användas; hvarförutom andra medel finnas, såsom t. ex. ökade anslag till landtpolisen, inskränkningen af bränvinsförsäljningen m. m., men deremot icke, jag upprepar det, skärpta bestämmelser om häktning. Jag yrkar bifall till Utskottets förslag.

Grefve Horn: Med anledning af den siste talarens yttrande har jag begärt ordet för att bemöta honom i några punkter. Han nämnde, att man efter nu gällande lag kunde taga i förvar och häkta en person, om denne beginge en våldsgerning, som störde allmänna säkerheten. Jag skall anhålla, att han nämner mig ett lagstadgande, som berättigar till ett sådant förfarande, och kan han icke göra det, så blir han mig svaret skyldig. Han nämnde vidare, att vi hade ett sådant stadgande i vår strafflag, och jag antager, att han dermed menade 10 kap. 13 §, der det säges, att, om folkmängd samlar sig tillhopa och störer lugn och allmän ordning och icke skingrar sig på offentlig myndighets befallning utan visar trotsighet deremot, då skola anstiftare och anförare straffas med högst ett års straffarbete och annan deltagare med böter. Jag är säker på, att den värde talaren misstog sig, då han trodde att enligt nu gällande lag må häktas för sådant brott, ty på brott af denna beskaffenhet följer icke två års straffarbete. Jag anser det

Ändring i gällande stadganden rörande häktning. (Forts.)

vara alldeles nödvändigt, att man får mera rättighet till att stäfja oordningar än hvad nu är förhållandet. Det har ofta varit fallet, att sådana oordningar kunnat stäfjas, om man i rätt tid kunnat ingripa, men just derföre att man icke varit befogad att ingripa så hafva oordningarne fortsatts och blifvit större. Med anledning häraf fortsätter jag mitt yrkande om bifall till min reservation, men särskildt ber jag att få yttra något om Herrar Frömans och von Kochs förslag om aflåtande af en skrifvelse. Jag medgifver, att det vore mycket bra att skrifva till Kongl. Maj:t, men jag tror att det är bättre att formulera ett förslag. Det står ju Kongl. Maj:t sedermera fritt att sanktionera förslaget eller icke; och sanktionerar han det icke, så vet han i alla fall i hvilken rigtning Riksdagen vill gå och kan med anledning deraf framkomma med ett förslag, som kan hafva utsigt att vinna Riksdagens bifall.

Herr Nordenfelt, Leonard Magnus: Herrarne få ursäkta mig, att jag icke kan vara nöjd med det slut, hvartill Utskottet kommit. Sedan Kammaren en gång bifallit en likartad motion, och en annan gång återremitterat Lag-Utskottets betänkande i ämnet, för att få ett bättre förslag, så kommer Utskottet nu och föreslår oss att göra ingenting. Jag tror icke att detta är rätt handladt, äfven om det är svårt att kunna få ett fullt tillfredsställande förslag. Det synes mig, att Utskottet haft mera skäl att gå in på den reservants åsigt, som föreslagit en skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran att han måtte framkomma med förslag i ämnet. Då vore det åtminstone någon möjlighet att komma till ett resultat i detta ämne, som Riksdagen två särskilda gånger behandlat. Det skydd, som lagen bör lemna för den personliga säkerheten så väl i hemmen som å allmänna vägar och som nu icke finnes, åstadkommes visserligen icke med fagra ord, hvilka Lag-Utskottets vice ordförande tyckes hafva godt om. Det hjelper icke att tala om inskränkning i bränvinsförsäljningen och ökande af polismakten. Polismakten på landet kan i detta hänseende för närvarande föga eller intet uträtta, då den icke får häkta våldsverkarne, ty när våld sker, äro våldsverkarne vanligen så talrika, att polisen icke vet hvad den skall kunna göra. För att nu komma till något resultat af alla dessa förhandlingar i frågan, anhåller jag att Kammaren måtte bifalla Herr Frömans förslag.

Herr Stråle: Lag-Utskottet likasom dess vice ordförande synes föreställa sig att det är väl beställdt i landet uti ifrågavarande hänseende. Jag vågar bestrida detta och jag tror att kronobetjeningen i allmänhet efter den nu gällande lagen är i många fall rädd att häkta och att, till dess vi få en förbättrad lagstiftning i förevarande hänseende, detta förhållande kommer att fortfara. Hurudan åter denna lagstiftning skall blifva, är en ganska kinkig och ömtålig fråga; och af de flera försök, som blifvit gjorda, har enligt mitt förmenande icke något rigtigt lyckats. Det som mest närmar sig min åsigt är det af Grefve Horn framstälda för-

Ändring i gällande stadganden rörande häktning. (Forts.)

slag; men då anmärkningar kunna äfven deremot med fog göras, så vågar jag icke understödja detsamma.

Jag tror för min del att i fråga om häktning en stor skilnad bör göras emellan den fasta befolkningen och den lösa. I afseende på bofasta personer, hvilkas namn och hemvist man känner, är häktning icke så alldeles nödvändig när ifrågavarande mindre allvarsamma händelser inträffa; laga påföljd träffar nog i sinom tid den brottslige och vetskapen härom verkar i de flesta fall hämmande på våldsverkaren. Helt annorlunda är förhållandet med den lösa befolkningen. Förbrytaren hoppas vanligen, att genom ombyte af vistelseort kunna undandraga sig straff. Man åberopar måhända nu promulgationslagens 18 § och 7 mom., der det säges, att okänd person, som undandrager sig att uppgifva sitt namn eller sin hemort eller emot hvilken skälig anledning förekommer, att hans uppgift är osann, må i häkte tagas. Tillämpning häraf kan sällan ega rum vid ifrågavarande uppträden. Våldsverkare uppvisar arbetsbetyg eller söker med intyg af kamrater att styrka rigtigheten af sin uppgift om namn och hemvist. Tillåter polismannen sig att betvifla uppgiften — och erfarenheten visar understundom att betyget är utfärdadt för annan person eller att kamraters intyg är osant — äfventyrar polismannen svårt ansvar, om han häktar våldsverkaren och den senares uppgift befinnes grundad; i händelse deremot lagbudet innehöll, att en lagbrytare, om hvilkens namn och hemort fullt tillförlitlig upplysning icke vid tillfället kunde vinnas, finge tagas i förvar, så skulle polismannen våga handla mera kraftigt och lättare afstyra uppträdet. Jag vill visserligen icke yrka, att lagbrytaren skulle häktas i detta ords vanliga bemärkelse, men att han borde få tagas i förvar till dess man finge säker upplysning om hans namn och hemvist.

Jag vill för min del tillstyrka, att nyss anförda 7 moment måtte få en ändring i den rigtning jag antydt, och jag understöder derföre Herr Philipssons förslag.

Herr Fröman: Sedan jag sist hade ordet, har en talare yttrat, att det vore bättre att formulera ett förslag än att aflåta en skrifvelse till Kongl. Maj:t, då Kongl. Maj:t af formuleringen kunde tydligare se hvad Riksdagen önskade och åsyftade. Jag kan icke understödja denne talares förslag och följaktligen icke heller den formulering, som han har framstält; och då bör det vara ganska förklarligt, hvarföre jag hellre föredrager en skrifvelse, som icke angifver någon sådan rigtning, som enligt min åsigt icke vore rätt lämplig.

Jag har förut yttrat mina betänkligheter mot sättet "att gripa och i häkte förvara personer under icke längre tid än säkerheten fordrar". Det uppstår härvid nemligen fråga om, hvem som skall pröfva, huru länge häktningen skall räcka. Det har på senare tider hos oss visat sig en tendens att införa två slag af häktning, det ena häktning i vanlig bemärkelse och det andra tagande i förvar. Utan någon i lag stadgad närmare bestämning af hvad med häktning i ena eller andra afseendet förstås, kan här den

personliga friheten bringas i fara, ty är ej den tid tydligen i lag bestämd, hvarunder en person kan hållas *i förvar*, försvinner skilnaden emellan tagande i förvar och verklig häktning; och vore då ansvaret för missbruk i det förra hänseendet ringare än i det andra, skulle den personliga friheten icke blifva lika betryggad som den nu är. Sedan jag sist hade ordet har jag tagit mig friheten att i någon mån förändra uppställningen af det i Herr Philipsons reservation intagna skrifvelseförslag och anhåller nu om proposition på följande förslag: att Riksdagen måtte hos Kongl. Maj:t i underdånighet anhålla det täcktes Kongl. Maj:t i nåder låta utarbeta och för Riksdagen framlägga förslag till sådana lagförändringar, som må anses erforderliga för uppnående af det ändamål, som med de hos Riksdagen i ämnet gjorda framställningar åsyftas.

Ändring i gällande stadganden rörande häktning. (Forts.)

Herr von Gegerfelt: Jag tror mig hafva tillräckligt uttalat min åsigt i denna fråga, men jag har af Grefve Horn blifvit uppfordrad att yttra mig ännu en gång och detta under hotelse att eljest anses blifva honom svaret skyldig; och som jag gerna vill betala mina skulder så långt jag förmår, måste jag nu åter taga till ordet. Grefve Horn har frågat mig hvar det står i lagen att en kronobetjent får taga i förvar den som begår våldsgerningar. Han har sjelf fästat uppmärksamheten på ett lagrum, 10 kap. 13 § Strafflagen, men han sade att, för att häktning skulle få ega rum, erfordrades det att ett brott blifvit begånget, hvars straffpåföljd vore minst två års straffarbete. Men jag får erinra, att nu ifrågavarande lagförändring afser hufvudsakligen den lösa befolkningen och en sådan person får häktas, då brottet icke medför straffarbete, om än mindre än två år. Vidare stadgar lagen om nödvärn: "Varder man af annan öfverfallen med våld eller hot, som innebär trängande fara; då ege man rätt till nödvärn och vare saklös för den skada som man till farans afvärjande gör". Häraf är väl alldeles tydligt och klart, att, när en person far våldsamt fram eller öfverfaller någon med hot, som innebär trängande fara, så får man mot en sådan person vidtaga våldsamma åtgärder och hvad som gäller om enskild person måste i ännu högre grad gälla om en polistjensteman, eller att han får med våld afstyra våld.

Herr Nordenfelt yttrade, att jag skulle ansett, att allting var i afseende på säkerheten i landet väl beställdt. Jag har ej antydt ett ord härom, men väl yttrat, att jag anser det icke kunna hjelpas på det sätt, som här är föreslaget. Dessutom har han sjelf yttrat, att det finnes så godt som ingen polis på landet. Der ingen polis finnes, hjelper det väl icke att stifta strängare lagar, och just detta är bästa beviset, att hvad som i detta fall bör åtgöras är att öka polismakten.

Herr Stråle: Om Herr von Gegerfelts åsigt, att en med arbetsbetyg och prestbetyg försedd person skulle kunna häktas såsom lös person, hyllades af domaremakten, så skulle min önskan

Ändring i gällande stadgandet rörande häktning. (Forts.)

vara i det närmaste uppfyld, men jag tror icke att denna åsigt delas af domarena och derföre anser jag ett nytt lagstadgande erforderligt. Jag får tillkännagifva, att jag, med frånträdande af mitt förra yrkande, instämmer med Herr Fröman.

Herr von Koch: Jag har begärt ordet endast för att förklara att jag instämmer i Herr Frömans redaktionsförslag; och jag vill nu i anledning af Herr von Gegerfelts senaste yttrande förklara, att jag tror, att vi i denna sak aldrig komma att öfvertyga hvarandra, ty han går i en helt annan rigtning än jag. Jag åberopar hvad af mig och många andra personer från rikets alla landsändar förut blifvit yttradt, att till dess vi få medel till att öka polismakten, så bör man få i lagen bestämdt, att man eger rätt att hjelpa sig sjelf och att taga fridsstörare i kragen och föra dem till länsman.

Grefve Horn: Herr von Gegerfelt yttrade nyss, att han velat betala sin skuld till mig; men jag får upprigtigt bekänna, att ännu är icke skulden betald, åtminstone vill jag icke qvittera den. Han hade ett temligen skrufvadt svar, enligt min åsigt, då han åberopade till sitt försvar, att mitt förslag i reservationen afsåg den *lösa* befolkningen. Läser man igenom förslaget, står der likväl: "*Föröfvar någon brott*"; och dermed innefattas icke blott den *lösa* befolkningen utan *alla*, som begå brott. Vi hafva visserligen en lag, som säger, att den lösa befolkningen, som begår ringare brott, kan häktas och i häkte hållas till dess man får reda på, hvilka de äro; men icke något vidare. Han åberopar jemväl nödvärnsbestämmelserna; men de stå icke i något förhållande till denna fråga, så vidt jag kan fatta; och detta skäl, synes endast vara ett *nödvärnsskäl*.

Jag får derföre fortfarande påstå, att Herr von Gegerfelt *ännu är mig svaret skyldig*.

Herr Nordenfelt: Jag har begärt ordet för att instämma i Herr Frömans sista yrkande. Med anledning af Herr von Gegerfelts anförande får jag anmärka, att jag icke sagt, att det icke finnes någon polis, utan anser jag att polisen på landet icke är och icke kan blifva så talrik som skulle erfordras för att möta våld med våld. Emot ett par hundra personer, hvaraf några begå och andra uppmuntra öfvervåld, behöfver man komma med ett helt kompani af polismän, om man skall kunna uträtta något; men detta ligger öfver den praktiska möjlighetens gräns. Om deremot man häktar en eller annan af de värste våldsverkarne, påminnas de andra att lagen är starkare än de och afstå vanligen från fortsättande af våldsgerningarne.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad, yttrade Herr Grefven och Talmannen, att under densamma hade afgifvits följande yrkanden: 1:o att Lag-Utskottets förevarande betänkande måtte bifallas; 2:o) af Grefve *Horn*, att Kammaren, med afslag å

betänkandet, skulle för sin del besluta, att 7, 11 och 14 punkterna i 19 § af Kongl. förordningen om nya strafflagens införande skola erhålla följande förändrade lydelse:

Ändring i gällande stadganden rörande häktning. (Forts.)

§ 19. — — — — — — — — — — — — — — — — — —

7:o. Föröfvar någon brott, hvarå, enligt hvad ofvan sagdt är, häktning eljest icke följa kan, och sker det under sådana omständigheter, att allmän ordning och säkerhet derigenom störes och vidare synes äfventyras, då må han gripas och i häkte förvaras, dock ej under längre tid, än säkerheten det fordrar.

Okänd person, som undandrager sig att uppgifva sitt namn eller sin hemort eller emot hvilken skälig anledning förekommer, att hans uppgift derom är osann, må, till dess tillförlitlig upplysning i sagda hänseenden vinnes, i häkte tagas, ändå att brott, hvarför han misstänkes, endast med fängelse eller böter belagdt är.

— — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

11:o. Är någon gripen efter 10 punkten eller eljest utan att sådan åtgärd till hans häktning vidtagen blifvit, som i 9 punkten sägs, då skall den, som honom gripit, utan dröjsmål anmäla förhållandet hos Konungens Befallningshafvande eller kronofogden eller länsman i landet eller borgmästare och råd i stad, som pröfvar om den gripne skall i häkte sättas eller, der sådant enligt 7 punkten ej redan skett, lösgifvas.

— — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

14:o. Den, som häktad är, skall ock, utom i det fall, hvarom i 7 punkten 1 mom. sägs, utan dröjsmål till allmänt häkte föras".

samt 3:o) af Herr *Fröman*, att Kammaren, med afslag å betänkandet, måtte för sin del besluta, att Riksdagen skulle hos Kongl. Maj:t i underdånighet anhålla, det täcktes Kongl. Maj:t i nåder låta utarbeta och för Riksdagen framlägga förslag till sådana lagförändringar, som må anses erforderliga för uppnående af det ändamål, som med de hos Riksdagen i ämnet gjorda framställningar åsyftas.

Härefter framstälde Herr Grefven och Talmannen först proposition på bifall till betänkandet, hvarvid svarades nej, sedermera proposition på antagande af Grefve *Horns* förslag, hvilken proposition på samma sätt besvarades, och slutligen proposition på afslag å betänkandet och bifall till Herr *Frömans* förslag, hvartill svarades ja.

Anmäldes och bordlades Stats-Utskottets memorial N:o 81, med förslag till voteringsproposition i anledning af Kamrarnes skiljaktiga beslut angående pensionering af arméns befäl med vederlikar; hvarefter Herr Grefven och Talmannen tillkännagaf, att, enligt den emellan honom och Andra Kammarens Herr Talman träffade öfverenskommelse, omröstning jemlikt 65 § Riksdagsordningen

komme att nästa Lördag den 13 dennes anställas öfver den föreslagna voteringspropositionen, så vida densamma dessförinnan blifvit af båda Kamrarne godkänd.

Sedan Kammaren, uppå Herr Grefven och Talmannens hemställan, beslutit, att de i dag för första gången bordlagda målen skulle uppföras främst på föredragningslistan för nästa sammanträde samt Lag-Utskottets betänkande N:o 42 sättas nederst å samma lista; åtskildes Kammaren kl. 9 e. m.

In fidem
O. Brakel.

Fredagen den 12 Maj.

Kammaren sammanträdde kl. 12 middagen.

Justerades 3 protokollsutdrag för den 11 dennes.

Upplästes och godkändes förslag till Kammarens underdåniga skrifvelse med anmälan om de ledigheter inom Kammaren, hvilka innan nästa lagtima riksdag skola genom val fyllas.

Efter föredragning af Stats-Utskottets den 11 dennes bordlagda Memorial N:o 81, med förslag till voteringsproposition i anledning af Kamrarnes skiljaktiga beslut angående pensioneringen af arméens befäl med vederlikar, godkände Kammaren den föreslagna voteringspropositionen.

Föredrogs och företogs punktvis till afgörande Bevillnings-Utskottets den 11 dennes bordlagda betänkande N:o 11, angående beräkningen af tull-, post-, stämpelpappers-, bränvinsbränning- och hvitbetssockertillverkningsmedlen.

1:sta punkten.

Friherre af Ugglas: På första sidan af detta betänkande förekommer en antydan, som jag anser vara af den vigt, att, ehuru den icke för närvarande kan till någon Riksdagens åtgärd föranleda, jag icke velat låta den gå oanmärkt förbi; jag menar hvad Utskottet der yttrat om det önskvärda i att vårt finansiela år förändrades från kalenderår till ett annat, hvars början räknades från en tidpunkt, som inträffade mera omedelbart efter riksdagens slut. Det ligger i öppen dag, att beräkningen af våra statsinkomster, på sätt den nu är ordnad, icke kan verkställas med den tillförlitlighet och säkerhet, som vore önskvärd och som mycket bättre skulle kunna ernås, om den tid, hvilken beräkningen gälde, flyttades närmare den tidpunkt, vid hvilken samma beräkning måste utföras. I många andra länder har man insett olägenheten af ett sådant förhållande; och jag ber att särskildt få fästa uppmärksamheten på, att i vårt grannland Danmark börjar finansåret den 1 April hvarje år, således under pågående riksdag; danska finanslagen för år 1874 är daterad den 31 Mars samma år eller den sista dagen af det gamla finansåret. Det är alldeles gifvet, att det i berörda hänseende skulle vara en stor förbättring och förenkling, om man lyckades flytta början af vårt finansår från kalenderårets början till den 1 Juli eller någon annan dag kort efter Riksdagens afslutande. Jag har icke velat lemna ifrågavarande antydan oanmärkt, emedan det är första gången jag sett ett sådant yttrande komma från ett Bevillnings-Utskott, och då detta yttrande icke ur det föreliggande betänkandet kommer till regeringens kännedom, har jag velat till protokollet uttala min mening om det önskvärda i att regeringen toge denna fråga under öfvervägande. Det lider icke något tvifvel, att ju icke åtskilliga olägenheter, särskildt med afseende på våra invecklade kamerala förhållanden, skulle uppstå till följd af en sådan förändring; sjelfva öfvergångstiden skulle säkert förete ganska många svårigheter, men oöfvervinnerliga tror jag icke de äro, och saken är utan tvifvel förtjent af en allvarlig undersökning. Jag är Bevillnings-Utskottet tacksam för den antydan, det gjort, och vågar tillika uttala den förhoppning, att regeringen må finna frågan värd all uppmärksamhet. Hvad sjelfva den nu föredragna punkten beträffar, har jag icke något annat yrkande att göra än om bifall till densamma.

Öfverläggningen förklarades slutad, och punkten bifölls.

2:dra—5:te punkterna.

Biföllos.

Ändring i Byggnadsstadgan för rikets städer.

Föredrogs Första Kammarens Tillfälliga Utskotts den 11 dennes bordlagda utlåtande N:o 20, angående ändring i Kongl. Maj:ts nådiga Byggnadsstadga för rikets städer.

Herr Dahm: Då jag låtit anteckna mig såsom reservant mot förevarande betänkande, anser jag mig skyldig att i korthet redogöra för de skäl, hvarför jag icke kunnat instämma i det slut, hvartill Utskottet kommit. Tillika anser jag mig böra antyda de orsaker, som legat till grund för motionen; ty de äro måhända af mera lokal beskaffenhet än af Utskottets betänkande synes. I gällande byggnadsstadga är föreskrifvet, att man icke får till boningsrum använda eller inreda sådana lägenheter, som eljest dertill skulle kunna brukas, så framt de icke hafva en höjd af åtta fot. Nu har till följd af den med jernvägarnes anläggning förändrade rörelsen i städerna inträffat, att åtskilliga lägenheter, som förut i vissa delar af städerna brukats till magasiner och dylikt, numera icke äro dertill användbara, men deremot under den nu allmänt rådande bostadsbristen ganska väl skulle kunna inredas till bostadsrum. Nu händer dock, att de sakna ett eller annat tum i den erforderliga höjden; följaktligen få de ej användas till boningsrum, och derigenom inträffa ofta sådana förhållanden, som att t. ex. på ena sidan af en förstuga finnas rum, som äro inredda och få begagnas till boningsrum, men på andra sidan af samma förstuga ligga likadana rum, hvilka icke få såsom sådana användas. Sådant förefaller naturligtvis temligen orimligt och väcker, der det inträffar, mycket missnöje hos befolkningen. Detta gäller föreskriften i 32 § af byggnadsstadgan. Den andra paragraf i samma stadga, som äfven varit föremål för anmärkningar, är den 34:de, i hvilken det föreskrifves, att trähus icke få uppföras närmare grannens tomt än 15 fot. Äfven af denna föreskrift följa åtskilliga olägenheter. I den stad, der jag har mitt hemvist, finnas många små gårdar, som egas af arbetare; vi anse detta såsom ett särdeles lyckligt förhållande, ty de arbetare, som hafva egna gårdar, äro vanligen mycket bättre och nyttigare medborgare än de öfrige, som icke äro i sådan ställning. Nu inträffar, att de hafva så väl boningshus som andra små byggnader och uthus på sina gårdar; dessa behöfva naturligtvis repareras och en del behöfver till och med ombyggas. Reparera få de väl, men icke bygga om dem; ty då skola de flyttas 15 fot från gränsen till grannens tomt. Om nu hela tomten icke är bredare än 40 fot, så få de blott 10 fot qvar att bygga på, hvilket naturligtvis är olämpligt. Detta har till följd, att ingen ombyggnad sker å dylika små gårdar, utan de få stå der i sitt gamla skick, skräpiga och eldfarliga, om äfven ibland nödtorfteligen reparerade. För sådana fall vore det i min tanke ganska ändamålsenligt, om, såsom motionären föreslagit, byggnadsnämnden hade rättighet att, der så lämpligt funnes, medgifva undantag från byggnadsstadgans föreskrifter. Det kan ganska lätt inträffa här såsom ofta är fallet, då man skall tillämpa allt för stränga lagar, att man antingen förbiser eller också söker att eludera dem. I förevarande fall torde

Ändring i Byggnadsstadgan för rikets städer. (Forts.)

sådant icke möta synnerliga svårigheter; det lär väl vara temligen kinkigt att med noggrannhet bestämma hvad som menas med boningsrum. Så vidt jag förstår, kan man icke få någon annan definition derpå, än att det är sådana rum, der menniskor bo och som kunna uppeldas. Att uppföra en eldstad eller en kakelugn i ett rum, som ej har den erforderliga höjden, får man således icke; men ett värmerör kan man leda in der, och drifva ut en menniska, som föresatt sig att bo i ett 4 alnars högt rum, lär man väl icke kunna göra. Då, såsom jag haft äran nämna, de ifrågavarande stadgandena i den stad, der jag har mitt hem, väckt mycket missnöje och många svårigheter och jag föreställer mig, att förhållandet är liknande i andra småstäder, så tillåter jag mig, på de grunder jag anfört, yrka afslag å förevarande betänkande och bifall till hvad Andra Kammaren i ämnet beslutat.

Herr Adelsköld: Såsom bekant afsåg den nya, under den 8 Maj 1874 af Kongl. Maj:t fastställda byggnadsstadgan för rikets städer, bland annat, att de gamla stadsdelarne, som i allmänhet äro mycket trånga och irreguliert bebyggda, skulle så småningom komma att ombyggas på sådant sätt, att de motsvarade de fordringar, man numera i sanitärt och flera andra afseenden ställer på våra städer. Byggnadsstadgan föreskrifver derför också, att, när ombyggnader skola ske, dessa må verkställas på ett sätt, att lämplig luftvexling åstadkommes och eldfaran minskas. Det är visserligen sant, att under den mellantid, som erfordras för att städerna sålunda skola blifva ombyggda, uppstå åtskilliga olägenheter för en del personer, som bo i de trångt bebyggda trakterna; men så är förhållandet vid all slags öfvergång från ett gammalt system till ett nytt — vill man ändamålen måste man vilja medlen — och det lär väl icke heller här kunna undvikas. Under denna frågas behandling i Tillfälliga Utskottet har upplysning vunnits att den ifrågavarande motionen går derpå ut, att sådan ändring skulle ske i gällande förordning, att byggnadsnämnd erhölle rättighet att i vissa fall medgifva undantag från stadgan, hvarigenom det exempelvis — såsom den förre ärade talaren anfört — skulle tillåtas inreda boningsrum i magasin och uthus, till följd hvaraf, under den allt mer ökade bostadsbristen, en större mängd boningslägenheter skulle erhållas och husens egare sålunda kunna draga större inkomster af sin egendom, än om byggnadsstadgans bestämmelser strängt tillämpades. Jag får dock hemställa till Kammaren, om det kan vara lämpligt att genom en dylik eftergift föranleda, att folket i de trångast bebyggda stadsdelarne blefve än ytterligare sammanträngdt än hittills varit fallet; ty naturligtvis skulle följden häraf blifva, att ännu flere menniskor än förut komme att bo på samma yt-innehåll, och detta skulle efter min åsigt i ganska betänklig grad bidraga till minskande af snyggheten och sundheten, då erfarenheten visat huru sammanpackning af menniskor just åstadkommer och underhåller epidemien. Klart är äfven att eldfaran högst väsentligt skulle komma att ökas, och att det sedliga tillståndet icke skulle vinna på en dylik sam-

Ändring i Byggnadsstadgan för rikets städer. (Forts.)

mangyttring af mindre bemedlade i trånga osunda bostäder, derom borde ej kunna vara mera än en tanke. Då man dessutom känner, att byggnadsstadgan, som af Rikets Ständer i underdånighet begärdes, blifvit på det mest omsorgsfulla sätt pröfvad och tillstyrkt af en komité, af Öfverintendentsembetet, af Magistraterna i städerna, Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i länen och åtskilliga andra myndigheter, samt först sedermera efter en uttömmande granskning godkänd och utfärdad af Kongl. Maj:t, så tror jag man gör klokast i att icke lättsinnigt "på rak arm" göra några skadliga ändringar i densamma. Ett sådant förslag, som det nu föreliggande, skulle, om det gillades, efter min uppfattning till stor del upphäfva byggnadsstadgan, åtminstone i hvad den afser att åstadkomma sundhet och minskad eldfara, om det nemligen tillätes byggnadsnämnderna, som i allmänhet icke kunna anses kompetente att bedöma dessa frågor, att medgifva undantag från stadgans föreskrifter. Skulle särskilda omständigheter föranleda, att undantag blefve behöfliga, så finnes ju intet hinder för den, som, vill söka ett sådant undantag, att hos Kongl. Maj:t begära det; är en sådan begäran befogad och af behofvet verkligen påkallad, så blifver den säkerligen beviljad. Jag får således för min del tillstyrka bifall till Utskottets hemställan.

Herr Falk: Den byggnadsstadga, hvarmed Kongl. Maj:t den 8 Maj 1874 hugnat Sveriges städer, synes egentligen vara tillskapad för Stockholms och de större städernas räkning; ty för dessa är den utan tvifvel lämplig och passande. Så är deremot ingalunda förhållandet med de smärre städerna, och i synnerhet dem, der någon fabriks- eller bergsbruksnäring drifves, antingen inom sjelfva staden eller i närheten af densamma, hvilket gör, att man der har behof af ett större antal arbetarebostäder. I det samhälle jag tillhör finnas tusentals arbetare, som bebygga hela stadsdelar och bo i små envånings trähus, till hvilka de sjelfva äro egare; och denna sista omständighet, att de kunna bebo egen bostad, är för arbetarne en särdeles stor fördel. Man föreställer sig ej lätt, hvilket intresse en sådan arbetare har för att underhålla sin lilla gård; den tid han har öfrig från sitt arbete använder han vanligen till reparationer och upputsningar i densamma, och för de små besparingar, han kunnat göra, köper han gerna materialier till detta ändamål. Den löse arbetaren deremot går på krogen med sin behållning och deraf blir föga eller intet qvar; i sin bostad känner han sig ej såsom hemma hos sig, han är utsatt för att blifva bortkörd och få flytta från det ena stället till det andra, och i dylika hem råder det vanligen elände. För en arbetare är hemtrefnad i bostaden af ofantligt stor vigt, och just i detta afseende äro dessa små hus, som äro arbetarens egna och der han kan ställa sig som han helst vill hafva det, till särdeles nytta och fördel. Det är nog sant, att, då man kommer från Stockholm och får se en hel stadsdel såsom i Falun bebygd med dylika små trähus, händer det, att man rynkar på näsan och tycker, att de se dåliga och vanprydande ut; men om man visste,

huru godt och gladt det är för arbetaren att på detta sätt hafva sitt eget hus, så skulle man fästa mindre vigt vid utseendet. Nu säger den gällande byggnadsstadgan, att han icke får bygga om sitt hus, utan att flytta det 15 fot från gränsen till grannens tomt. Men hans egen tomt är så liten, att, om 15 fot skola lemnas fria på ömse sidor, blir det icke mycket qvar; han skulle då nätt och jemnt få plats för en liten stuga midt på gården med en smal remsa rundt omkring. Hans bostad skulle derigenom blifva så otreflig, att han sannolikt hellre säljer den. Han blir då hyresgäst, beroende af andras godtycke i detta afseende, måste flytta från det ena stället till det andra, och förlora dermed vanligen vilja och håg att spara och sköta sig; hans välstånd går sin kos, och allt detta ofta endast derför att han till följd af gällande byggnadsstadga ej fått bygga om sitt gamla hus, som var i behof deraf. Utskottet stöder egentligen sin hemställan om afslag derpå, att det för luftvexlingen och annat dylikt vore af stor vigt, att rummen ej finge byggas allt för låga. Men det är ej denna föreskrift, som de gjorda anmärkningarne hufvudsakligen gälla. Den, som bygger om sitt hus kan gerna bygga högt i taket; dermed äro inga stora svårigheter förenade. Det, hvarpå jag önskat fästa uppmärksamheten, är de många och stora olägenheter, som förorsakas genom förbudet att bygga fram till grannens tomt. Man invänder visserligen, att sådant går ju för sig, om husegaren uppför en brandmur mellan tomterna. Ja, det är nog sant; men de arbetare, om hvilka jag nyss talat, hafva i de allra flesta fall ej så stort kapital att tillgå, att de komma ut med att uppföra brandmurar. Han blir derigenom förhindrad att bygga om sin gård; och följden blir ofta, att de små tomterna råka i händerna på mera bemedlade personer, som bygga upp stora hus och hyra ut dem åt arbetare, som få lefva der liksom i kasern. Hvad den af Utskottet omtalade eldfaran beträffar, så tror jag ej, att man behöfver frukta så mycket derför. I synnerhet vid dessa arbetarebostäder, som vanligtvis blott äro envåningshus, lär det väl icke vara så farligt, äfven om de byggas litet närmare hvarandra. Hvad angår den siste talarens yttrande, så försäkrar jag, att byggnadsnämnderna i allmänhet icke bestå af så inkompetente personer, som han ville påstå; jag kan ej tänka mig, att man någonstädes kan hafva gått så oförståndigt till väga, att man gifvit ett sådant uppdrag åt inkompetente personer. Jag anser för min del, att icke någon fara kan ligga i att ingå på de medgifvanden, som innehållas i Andra Kammarens beslut, och jag får derför på det lifligaste anhålla, att Första Kammaren ville instämma i detsamma.

Ändring i Byggnadsstadgan för rikets städer. (Forts.)

Herr Nordenfelt, Leonard Magnus: Ingen kan lifligare än jag önska, att våra arbetare må kunna hafva sina egna bostäder; men jag tror icke, att den saken beror på de ifrågavarande föreskrifterna i byggnadsstadgan. Om någon vill använda ett uthus, som ej har den föreskrifna höjden, till boningsrum och uppföra en eldstad derstädes, så är det ju mycket lätt gjordt att

Ändring i Byggnadsstadgan för rikets städer. (Forts.)

lägga på ett par stockar och höja taket så mycket som behöfves. Hvad ombyggnader beträffar, så är det ju intet, som tvingar att företaga en sådan; små trähus kunna repareras nästan i oändlighet; genom att insätta litet nytt i sender och huset blir småningom i det hela förnyadt, fastän det skett genom reparationer. Den siste talaren har medgifvit, att det icke är något hinder för att bygga trähus ända fram till tomtens utkant, så vida man bygger brandmur; men han invände, att arbetare och egare af dylika små gårdar vanligen icke hafva tillgångar att bygga några brandmurar med. Jag ber att få fästa hans uppmärksamhet på, att i byggnadsstadgan står det, att "anstånd må lemnas med brandmurs uppförande, till dess grannen mot bygger, med vilkor, att grund lägges till brandmuren och rum för dess uppförande lemnas". Derigenom lemnas ju i de flesta fall tillfälle att ordna saken så att icke några oöfvervinnerliga svårigheter uppstå. För öfrigt gäller ju denna stadga icke för befintliga byggnader, utan endast för nya byggnader, som skola uppföras; vid sådana tillfällen är det väl icke för mycket, att afseende fästes vid hvad snygghet och sundhet samt frihet för eldfara för grannarne fordrar, och det kan väl dervidlag icke vara skäl att fortsätta i samma rigtning som hittills, så att vissa delar af städerna äro mera lämpliga att bebos af djur än af menniskor. Det är alldeles icke meningen att åstadkomma endast stora och präktiga byggnader och förhindra byggandet af mindre och billigare, som kunna egas af arbetare och mindre bemedlade personer, utan det är meningen att söka åstadkomma renlighet och sundhet i de mera tätt befolkade delarne af våra städer. Jag tror som sagdt icke, att de af föregående talare påpekade olägenheterna äro så synnerligen stora; och jag får såsom min tanke förklara, att, då man nu fått en lag i detta ämne, som är god och nyttig, bör man icke genast efteråt genom tillägg och inskränkningar förstöra hvad man lyckligen fått. Jag yrkar bifall till Utskottets hemställan.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad samt Herr Grefven och Talmannen upptagit de derunder gjorda yrkanden å dels bifall till utlåtandet, dels ock afslag derå samt antagande af Andra Kammarens i ämnet fattade beslut, framställdes proposition på dessa yrkanden och besvarades med ja och nej i blandning; hvaruppå och efter det proposition på bifall till utlåtandet förnyats samt på enahanda sätt besvarats, Herr Grefven och Talmannen förklarade sig nu hafva funnit ja öfvervägande.

Votering begärdes, till följd hvaraf uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

"Den, som bifaller Första Kammarens Tillfälliga Utskotts utlåtande N:o 20, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, afslår Kammaren utlåtandet och antager det beslut, Andra Kammaren i ämnet fattat".

Ändring i Byggnadsstadgan för rikets städer. (Forts.)

Omröstningen företogs och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja—29.
Nej—32.

Föredrogs och bifölls Första Kammarens Tillfälliga Utskotts den 11 dennes bordlagda betänkande N:o 21, i fråga om beredande af ökad kontroll å de arbetare, som utom deras hemort användas.

Föredrogs ånyo Lag-Utskottets den 10 och 11 dennes bordlagda utlåtande N:o 43, i anledning af väckt förslag om upphörande af skyldigheten att uppsätta och underhålla s. k. milstolpar.

Herr Wærn, Carl Fredrik: Milstolparne innehålla en skrift, som skall tillkännagifva något, och om de böra bibehållas eller icke, måste väl således bero derpå, om inskriften är ändamålsenlig, om det är på ett ändamålsenligt sätt som dess innehåll meddelas, och framför allt om inskriften är sann. Milstolparne brukades af våra förfäder för att utmärka afstånd; men då afstånd är ett relativt begrepp, så borde väl påskriften å milstolparne angifva icke allenast ett så och så stort afstånd, utan ock från hvilken plats afståndet räknas, och till hvilken. Men till allra största delen hafva de aldrig kommit att göra detta, och derföre är det minsta man kan säga om dem att de alltid varit otydliga. Man måste hafva sett flera milstolpar efter hvarandra och iakttagit inskriften på dem, för att kunna bedöma på hvilket afstånd man befunnit sig från den ena eller andra orten. På en mängd ställen har det också varit rent af omöjligt att rätt angifva detta afstånd, och det beror af två olika orsaker. Den ena är, att på många ställen en mängd af vägar korsa hvarandra, och då uppstår i skärningspunkterna osäkerhet om miltalen på stolparne skola räknas från den väg, som stöter till i öster, eller i vester, eller i norr, eller i söder. Till detta kommer vidare, att hvarje härad ställer upp sina milstolpar för sig. Skola då milstolparne räknas från häradet, som ligger i öster, eller det som ligger i vester? Derom angifva milstolparne ingenting, och den vägledning de lemna blir således i hög grad osäker. Ytterligare kommer dertill de förändringar i väglängderna, som uppstå vid vägars omläggning. Då skulle milstolparne omsättas, för att kunna visa rätt; men det vet man nog, att det i de flesta fall icke sker. Och icke nog med att vid dylika tillfällen de milstolpar, som äro närmast den omlagda

vägen, skulle flyttas, utan milstolparne för hela häradet skulle jemkas derefter, och så milstolparne i angränsande härad rättas efter dem o. s. v. Allt detta voro nödvändigt för att inskrifterna skulle tala sanning. Kostnaderna blefve då icke så obetydliga. Jag har hört uppgifvas i det härad, der jag är bosatt, att då för några år sedan en sådan omreglering af milstolparne skedde der, uppgick kostnaden derför till 3,000 kronor, och precist samma summa har jag hört nämnas för ett dylikt arbete inom ett annat medelstort härad. När vi nu antaga metersystemet, skulle det förestå en sådan omreglering för hela riket, och det skulle leda till högst betydande kostnader för hela landet. Då blir frågan, huruvida icke den ringa nytta, milstolparne göra, skulle kunna ersättas på ett vida bättre och mindre kostsamt sätt? Nu är förhållandet, att vägarne skola mätas, och det beror på Konungens Befallningshafvande att dertill gifva landtmätare förordnande. När nu landtmätare får ett sådant förordnande, har han icke blott att mäta upp vägen, utan det åligger honom äfven, enligt 37 § i landtmäteriinstruktionen af den 6 Augusti 1864, att lägga vägen på karta och der utmärka alla broar, färjställen, tillstötande vägar, i närheten belägna kyrkor, bruk, väderqvarnar och andra fasta föremål. Att vid en sådan uppmätning angifva alla fasta föremåls afstånd från den ena eller andra gästgifvaregården, vore en mycket enkel sak, och det berodde sedan endast på vederbörande att uppgöra förteckningar på de förnämsta afstånden och låta anslå dessa förteckningar på gästgifvaregårdarne, i tingshusen och på andra lämpliga platser. Uppkomme sedermera genom vägomläggningar eller på annat sätt på något ställe förändring i en väglängd, vore det endast att räkna ut de olikheter i afstånden, som deraf blefve en följd, och att skrifva till detta på förteckningarne; alltsammans är en så enkel åtgärd, att den skulle kosta snart sagdt ingenting, eller på sin höjd några få öre, under det att en omreglering af milstolparne blefve mycket dyr.

Nu invänder man: men vi hafva vant oss att se milstolparne, och det är roligt att se dem. Men är det då så roligt att blifva vilseledd? Jag tror mig hafva visat, att milstolparne icke angifva de rätta väglängderna; de kunna icke gerna göra det mellan särskilda tillstötande vägar och mellan olika härad. Med sådana skäl till föränderlighet i väglängderna, som jag angifvit, är det mycket sannolikt, att samtliga milstolparne äro mer eller mindre vilseledande, och jag frågar, om det icke vore på tiden att tillegna sig ett bättre och mera tidsenligt sätt att meddela underrättelse om vägafstånden än det gamla. Detta har sitt upphof från en tid, då det var helt naturligt att ställa upp ett stenkummel för att göra ett dylikt meddelande; vi lefva nu i en tid, då sådana underrättelser lämpligare spridas genom tryck och skrift. Jag hemställer då, om icke det sätt, jag antydt för dessa underrättelsers meddelande, vore för oss både enklare och mera tillfyllestgörande, och om icke, då det är anledning antaga att derest det gamla lagstadgandet i detta fall skulle bibehållas, lan-

det komme att drabbas af betydliga kostnader, det nu vore på tiden att besluta en förändring?

Nu har visserligen Lag-Utskottet här i sina slutord yttrat, att det icke för närvarande kunnat hemta något stöd för milstolparnes borttagande. Men då ber jag att få påpeka, att mitt förslag ingalunda går ut på deras borttagande. Tvärtom de må gerna stå qvar och göra all den nytta, som är möjlig, under de år som återstå, innan det nya mått-systemet träder i tillämpning. Men då vi besluta en förändring, hvars tillämpning på milstolparne skulle medföra högst betydande kostnader, tror jag, att det också är den rätta tiden att upphäfva förpligtelsen att underhålla dessa milstolpar, eller med andra ord upphäfva det lagstadgande, hvarpå denna förpligtelse hvilar.

Nu har Andra Kammaren fattat beslut i enlighet med motionen, och jag hemställer för min del, att Första Kammaren måtte göra detsamma.

Härefter tillkännagaf undertecknad, att, enligt ankommet protokollsutdrag, Andra Kammaren afslagit Lag-Utskottets i förevarande utlåtande gjorda hemställan och för sin del beslutit, att den i 3 § 25 kapitlet Byggninga-balken intagna föreskrift om milstolpars uppsättande och underhåll skulle upphäfvas.

Herr Asplund: Jag har icke inom Utskottet deltagit i det betänkandet, som här från Utskottet föreligger. Inom Kammaren har jag dock vid ett föregående tillfälle uttalat samma åsigter om olämpligheten af milstolparnes bibehållande, som motionären i ämnet nyss här uttryckt, och jag anhåller nu helt kort att med honom få instämma i det yrkandet, att Första Kammaren måtte i anledning af betänkandet fatta enahanda beslut, som Andra Kammaren.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats fulländad samt Herr Grefven och Talmannen yttrat, att under densamma endast hade yrkats afslag å utlåtandet och biträdande af Medkammarens i frågan fattade beslut, framställdes först proposition på bifall till utlåtandet, hvarvid svarades nej, och sedermera proposition på ofvanberörda yrkande, hvilken proposition med ja besvarades.

Föredrogs ånyo Lag-Utskottets den 10 och 11 dennes bordlagda utlåtande N:o 44, i anledning af väckta motioner om ändring i gällande stadganden angående skyldighet att deltaga i byggnad och underhåll af tingshus och häradsfängelse.

Herr von Ehrenheim: Med Lag-Utskottet instämmer jag visserligen deri, att hemmantalet icke är någon lämplig grund i fråga om deltagande i allmänna besvär; men deremot kan jag icke instämma med Utskottet deri, att rättvisa och billighet kräfva

att skyldigheten till deltagande i dessa besvär utsträckes till alla skattdragande.

Det är efter min tanke af ganska stor vigt, att Riksdagen utjemnar och utvidgar de kretsar, hvilka för närvarande äro skyldiga att deltaga i de allmänna besvären, så att detta åliggande icke må blifva ett åliggande uteslutande för jorden, och ännu mindre för vissa delar af jorden. Men deremot är det särdeles obilligt att fördela dessa besvär efter kommunal röstberäkningsgrund på alla skattdragande. Intressena i sådana frågor äro utomordentligt olika för olika medlemmar af en kommun, såsom t. ex. för fastighetsegare eller egare af stora industriela verk, och för löntagare eller kapitalister. Den fasta egendomen står qvar på sin plats beständigt, under det att löntagaren och kapitalisten flytta från den ena orten till den andra, och man skulle väl kunna tänka sig, att de, om Utskottets förslag blefve lag, kunde få lyckan att under en kortare tid vara med om att bygga tingshus och häradsfängelse på fyra eller fem olika ställen. Efter sådana grunder tror jag för min del icke, att förhållandena kunna rättvisligen ordnas.

Hvad särskildt tingshus och häradsfängelse angår, torde det icke saknas skäl för att, åtminstone under vissa förhållanden, staten deltager i ombyggnaden af dessa hus. Det kan ifrågakomma att sammandraga tingshus och äfven häradsfängelser så, att de blifva gemensamma för flera härader. Under sådana förhållanden vore det orätt och kunde svårligen låta sig göra att på tingslaget lägga en så utomordentlig och betydlig kostnad.

När vi dessutom erinra oss, att vi i fråga om andra besvär fattat beslut, som gå i samma rigtning att utvidga kretsen af de i besväret detagande, men som äro vida mer modifierade och billiga, såsom i fråga om vägunderhållet, der skyldigheten till deltagande skulle utsträckas till alla fastigheter och till den stora industriela rörelsen, eller i fråga om kyrkobyggnad, der alla fastigheter skulle vara förpligtade till deltagande, men den rörliga förmögenheten drabbas endast af den ringa afgift, som föranledes af den på matlag fördelade dagsverksskyldigheten, så kan det väl icke vara lämpligt att nu komma med en tredje grund för deltagande i underhåll af tingshus och häradsfängelse, och denna af mycket radikalare beskaffenhet.

För min del skulle jag gerna understödt en skrifvelse till Kongl. Maj:t med anhållan att Kongl. Maj:t ville taga äfven frågan om detta allmänna besvär under öfvervägande, på det att en billigare fördelning deraf måtte kunna åvägabringas. Med denna uppfattning skulle jag velat begära återremiss på betänkandet; men då, efter hvad jag förmodar, icke mer än åtta dagar återstå af riksdagens sammanvaro, och denna korta tid icke medgifver en förnyad pröfning och behandling af ärendet, återstår för mig icke annat än att anhålla om afslag å betänkandet, hvilket jag gör under förhoppning att en blifvande riksdag måtte på ett lyckligare sätt lösa frågan.

Efter härmed slutad öfverläggning, gjordes först proposition på bifall till utlåtandet, hvarvid svarades många nej jemte några ja, och sedermera proposition på afslag derå, då svaren utföllo med många ja jemte några nej; och förklarades ja nu hafva varit öfvervägande.

Föredrogs ånyo Lag-Utskottets den 10 och 11 dennes bordlagda memorial N:o 42, med förslag till sammanjemkning af Kamrarnes skiljaktiga beslut vid behandling af Utskottets utlåtande N:o 36, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition angående antagande af det metriska mått- och vigtsystemet.

Friherre af Ugglas: Jag anhåller till en början att få upplysning huruvida detta betänkande varit i Andra Kammaren föredraget och för sådan händelse till hvilket beslut denna Kammare dervid kommit.

I anledning häraf tillkännagaf undertecknad, att, enligt ankommet protokollsutdrag, Andra Kammaren bifallit Lag-Utskottets förevarande memorial.

Friherre af Ugglas: Jag kan icke neka till att detta betänkande efter min uppfattning företer åtskilliga besynnerligheter.

På sätt Kammaren behagade erinra sig, hade vid ärendets föregående behandling Första Kammaren stannat vid årtalet 1883 såsom det, efter hvilket inga andra mått och vigter skulle få användas än sådana, som tillhörde det nya systemet. Andra Kammaren åter hade stannat vid årtalet 1889. Dessa båda beslut skulle nu af Lag-Utskottet sammanjemkas; men i stället för att dervid slå dessa 6 år, som skilde Kamrarne åt, midt itu, hvilket varit en temligen enkel sak, hemställer Utskottet nu, att Första Kammaren skall frånträda sitt beslut och instämma i Medkammarens beslut att tillämpningen af det nya systemet skall inträda först året 1889. Emellertid vill jag icke fästa mig härvid, då jag håller mera på att sjelfva saken måtte vid denna riksdag blifva slutligen afgjord, och jag vill derföre biträda Utskottets förslag i detta hänseende.

Vidare förekommer under punkten f, att åren 1887 och 1888 föreslås såsom de år, under hvilka markegångstaxorna och en del andra handlingar skulle upptaga både gamla och nya måttet och vigten. I detta afseende förhåller det sig så, att Första Kammaren hade för detta ändamål bestämt åren 1881 och 1882, under det att Andra Kammaren dertill bestämt åren 1881 och 1888. Det var således båda Kamrarnes eller, hvilket är detsamma, Riksdagens beslut att 1881 skulle vara det ena af dessa år, och skiljaktigheten emellan Kamrarnas beslut gälde blott det andra året, hvilket Första Kammaren bestämt till 1882, och Andra Kammaren till 1888. Det förefaller då väl besynnerligt, att ett Lag-Utskott hemställer till

Kamrarne, att de skola upphäfva ett Riksdagens beslut. Emellertid hafva vi nu helt nyss hört, att Andra Kammaren godkänt Lag-Utskottets betänkande, i hvilket året 1881 är utbytt till 1887, och således existerar i närvarande ögonblick icke något Riksdagens beslut på år 1881. Under sådant förhållande tror jag icke, att det bör möta något hinder för Första Kammaren att biträda Lag-Utskottets betänkande äfven i denna del. Jag tror detta vara så mycket vigtigare, som vi derigenom sammanstämmande fattat ett beslut i denna vigtiga fråga, ehuru visserligen i afseende å tillämpningen Första Kammaren fått gifva något med sig.

För min del vågar jag på grund af att Andra Kammaren redan biträdt Lag-Utskottets förslag och sålunda upphäft Riksdagens beslut i nyss antydda del hemställa, att äfven Första Kammaren behagade godkänna Utskottets förslag.

Flere ledamöter hördes häri instämma.

Herr Wærn, Carl Fredrik: Då jag vid förra tillfället, när detta ärende förekom, bestämdt uttalade mig för att öfvergången till det nya systemet skulle blifva lättare om den inom de af Lag-Utskottet föreslagna gränser skedde snart, än om den skedde på en mera utsträckt tid, anser jag mig nu böra yttra några ord och jag får då säga, att jag i sak vidhåller min förra åsigt, men att, då Andra Kammaren bedömt svårigheterna på ett annat sätt, det helt säkert skulle verka lugnande på sinnena, om vi nu antoge Utskottets förslag. Det har också den fördel att de kostnader, som onekligen äro förenade med det nya systemets antagande och hvilka äro ganska dryga, blifva fördelade på flera år.

Under sådana omständigheter och då enighet Kamrarne emellan endast kan uppnås på det sätt Utskottet föreslagit, tillstyrker jag bifall till förevarande betänkande.

Grefve Mörner, Oscar: Min reservation mot Lag-Utskottets förslag åsyftade verkligen ändringen af Kamrarnes sammanstämmande beslut i fråga om år 1881, såsom den tid, efter hvilken det nya systemet skulle i någon mån observeras, men på den punkt frågan i denna del nu befinner sig, anser jag mig icke böra vidare yttra i denna sak.

Hvarför jag egentligen begärt ordet, är för att få till protokollet anmärka, att då tiden för systemets införande blifvit uppskjuten från 1883 till 1889, men jag endast kan inse olägenheter af detta uppskof, som nu nödgar allmänheten att onödigtvis inöfva sig uti och lära det system för mått, mål och vigt, som år 1863 infördes till begagnande, för att sedan åter öfvergifva detta system, så vill jag reservera mig emot förenämnda förändring. Riksdagen har dock velat att så skulle blifva, och då måste svenska folket finna sig i följderna af denna vishet.

Jag har icke vidare att i saken anföra.

Öfverläggningen förklarades härefter slutad och Memorialet bifölls.

Anmäldes och bordlades Andra Kammarens protokollsutdrag N:o 238, med delgifvande af Kammarens beslut öfver dess Tillfälliga Utskotts utlåtande N:o 41, i anledning af Första Kammarens beslut i fråga om erhållande af årliga offentliga redogörelser rörande ränte- och kapitalförsäkringsanstalternas förvaltning m. m.

Justerades 4 protokollsutdrag för detta sammanträde, hvarefter Kammaren åtskildes kl. 1 e. m.

In fidem
O. Brakel.

Lördagen den 13 Maj.

Kammaren sammanträdde kl. 1 e. m.

Justerades protokollet för den 2 dennes.

Herr Grefven och Talmannen tillkännagaf, att anslag blifvit före kl. 1 utfärdadt till sammanträdets fortsättning kl. 8 e. m.

Anställdes, jemlikt 65 § Riksdagsordningen, omröstning öfver följande af Stats-Utskottet i dess memorial N:o 81 föreslagna och af båda Kamrarne godkända voteringsproposition:

Den, som vill, att Riksdagen i afseende å pensioneringen af arméens befäl med vederlikar, må dels godkänna de af Kongl.

Maj:t framstälda grunder för pensionernas beräknande med den förändring, att för lön af 6,000 kronor och deröfver pensionen bestämmes till 75 procent af lönens belopp, dels ock, under förutsättning af arméens pensionskassas bibehållande med hittills stadgade åliggande för arméens pensionering, samt med vilkor att vederbörande löntagare förbindas att såsom bidrag till pensioneringen årligen erlägga 4 procent af summan af pension jemte fyllnadspension, under riksstatens nionde hufvudtitel för år 1877 anvisa å extra stat ett kreditiv å 850,000 kronor för pensionernas uppbringande till de enligt ofvan nämnda grunder bestämda belopp, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har Riksdagen, med afslag å Kongl. Maj:ts nådiga proposition angående pensioneringen af arméens befäl med vederlikar, under riksstatens nionde hufvudtitel för år 1877 på extra stat anvisat under enahanda vilkor och bestämmelser, som hittills varit i afseende härå iakttagna, dels ett kreditiv å 85,500 kronor för upprätthållande af arméns pensionskassas egen pensionering, och dels ett kreditiv å 315,000 kronor för fortfarande tillämpning af nu gällande pensionsstater af den 9 Februari 1858 och den 6 November 1860.

Vid omröstningens slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja—83.
Nej—35.

Protokoll öfver omröstningen uppsattes, justerades samt afsändes till Andra Kammaren; och ankom derifrån efter en kort stunds förlopp ett protokollsutdrag N:o 245, som upplästes och hvaraf inhemtades, att omröstningen derstädes utfallit med 64 ja och 126 nej samt att båda Kamrarnes sammanräknade röster befunnits utgöra 147 ja och 161 nej; hvadan beslut i frågan blifvit af Riksdagen fattadt i öfverensstämmelse med nej-propositionens innehåll.

Efter föredragning af Andra Kammarens den 12 dennes bordlagda protokollsutdrag N:o 238, med delgifvande af Kammarens beslut öfver dess Tillfälliga Utskotts utlåtande N:o 41, med anledning af Första Kammarens beslut i fråga om erhållande af årliga offentliga redogörelser rörande ränte- och kapitalförsäkrings-

anstalternas förvaltning m. m.; antog Första Kammaren det beslut Medkammaren i frågan fattat.

Anmäldes och bordlades Stats-Utskottets memorial:

N:o 82, angående aflöningen för Justitie-ombudsmannen och de vid hans expedition anstälde tjenstemän; och

N:o 84, angående öfverlemnande till Kongl. Maj:t af det nya reglementet för Riksgäldskontoret.

Justerades ett protokollsutdrag för detta sammanträde; hvarefter Kammaren åtskildes kl. 1/2 2 e. m.

In fidem
O. Brakel.

Lördagen den 13 Maj.

Kammaren sammanträdde kl. 8 e. m.

Upplästes och godkändes Stats-Utskottets förslag till Riksdagens underdåniga skrifvelser:

N:o 39, angående regleringen af utgifterna under riksstatens femte hufvudtitel; och

N:o 41, angående regleringen af utgifterna under riksstatens sjunde hufvudtitel.

Upplästes och godkändes Riksdagens kanslis förslag till paragrafer i Riksdagsbeslutet:

N:o 8, angående val af fullmäktige i Riksbanken och Riksgäldskontoret;

N:o 9, angående verkställdt val af komiterade till tryckfrihetens vård;

N:o 10, angående kreditivsummorna;

N:o 11, angående eganderätt till skrift;

N:o 12, angående verkstäld omröstning öfver Högsta Domstolens ledamöter;

N:o 13, angående pantsättning af jernväg, kanal eller annan dermed jemförlig anläggning;

N:o 14, om ändring i lagens stadganden rörande jäf mot domare;

N:o 15, om upphäfvande i viss mån af den s. k. indigenatsrätten;

N:o 16, om ändring i stadgandena rörande böters förvandling;

N:o 17, om vidtagande af åtgärder för utfärdande af en fullständig handels-lagbok för Sverige;

N:o 18, angående måls handläggning i vissa fall af Kongl. Maj:ts Högsta Domstols afdelningar samfäldt; och

N:o 19, i fråga om Norges anslutning till den emellan Sverige och Danmark ingångna myntkonvention.

Anmäldes och bordlades Stats-Utskottets memorial:

N:o 83, med förslag till åtskilliga stadganden i Riksgäldskontorets reglemente; och

N:o 85, angående den under innevarande riksdag verkstälda statsreglering samt med förslag till de stadganden i Riksgäldskontorets reglemente, hvilka med statsregleringen ega sammanhang.

Kammaren åtskildes.

In fidem
O. Brakel.

Söndagen den 14 Maj.

Kammaren sammanträdde kl. 7 e. m.

Justerades två protokollsutdrag för den 13 dennes.

Upplästes och godkändes Lag-Utskottets förslag till Riksdagens underdåniga skrifvelser:

N:o 66, rörande ändring i stadgandena om byggnad och underhåll af kyrka med hvad dertill hörer;

N:o 67, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition angående antagandet af det metriska mått- och vigtsystemet;

N:o 68, rörande ändring i stadgandena om utgörandet af väghållningsskyldigheten på landet;

N:o 69, om upphäfvande af 3 § i 25 kapitlet Byggningabalken; och

N:o 70, i anledning af väckta förslag om vidtagande af lagstiftningsåtgärder till betryggande af den allmänna ordningen och personliga säkerheten.

Upplästes och godkändes Riksdagens kanslis förslag dels till Riksdagens underdåniga skrifvelser:

N:o 71, angående ordnande af döfstummeundervisningen i riket;

N:o 72, angående bestämd till- och afträdestid för lärare och lärarinna vid folkskola m. m.; samt

N:o 73, rörande kostnadsersättning för medellös svensk undersåtes sjukvård i Norge;

dels ock till paragrafer i Riksdagsbeslutet:

N:o 20, rörande ändring i grunderna för utgörandet af församlingens bidrag till folkskoleundervisningens upprätthållande;

N:o 21, om framläggande af förslag till ny ecklesiastik boställsordning; samt

N:o 22, angående bankovinsten.

Föredrogos och biföllos Stats-Utskottets den 13 dennes bordlagda memorial:

N:o 82, angående aflöningen för Justitie-ombudsmannen och de vid hans expedition anstälde tjenstemän;

N:o 83, med förslag till åtskilliga stadganden i Riksgäldskontorets reglemente;

N:o 84, angående öfverlemnande till Kongl. Maj:t af det nya reglementet för Riksgäldskontoret; och

N:o 85, angående den under innevarande riksdag verkstälda statsreglering samt med förslag till de stadganden i Riksgäldskontorets reglemente, hvilka med statsregleringen ega sammanhang.

Justerades fem protokollsutdrag för detta sammanträde; hvarefter Kammaren åtskildes kl. $^1/_2$ 8 e. m.

In fidem
O. Brakel.

Måndagen den 15 Maj.

Kammaren sammanträdde kl. 2 e. m.

Upplästes och godkändes Stats-Utskottets förslag till Riksdagens underdåniga skrifvelser:

N:o 78, angående beviljadt anslag till statens jernvägsbyggnader samt anvisande af statsbidrag till enskilda jernvägsanläggningar;

N:o 79, angående tiden för utbetalning af det till åstadkomman-

de af jernvägsförbindelse emellan landskapet Dalslands och Smaalenenes amt i Norge beviljade anslag;

N:o 80, angående beslutade förändringar i Instruktionen för Riksdagens Revisorer af riksgäldsverket;

N:o 81, angående Riksgäldskontorets upplåning under den närmare framtiden; och

N:o 82, angående upprättadt nytt reglemente för Riksgäldskontoret.

Upplästes och godkändes Bevillnings-Utskottets förslag till Riksdagens underdåniga skrifvelse N:o 77, angående tullbevillningen.

Upplästes och godkändes Banko-Utskottets förslag till Riksdagens underdåniga skrifvelse N:o 83, angående förändringar i Instruktionen för Riksdagens Revisorer af Riksbanken.

Upplästes och godkändes Riksdagens kanslis förslag dels till Riksdagens underdåniga skrifvelser:

N:o 74, i fråga om beredande af ökad kontroll å arbetare, som utom deras hemort taga anställning i arbete;

N:o 75, om åtgärd för erhållande af årliga offentliga redogörelser rörande ränte- och kapitalförsäkringsanstalternas förvaltning m. m.; samt

N:o 76, angående förändrade stadganden i fråga om vilkoren för försäljning af vin och maltdrycker;

dels ock till paragrafer i Riksdagsbeslutet:

N:o 23, rörande ändring i stadgandena om byggnad och underhåll af kyrka och med hvad dertill hörer;

N:o 24, angående upphäfvandet af 3 § i 25 kapitlet Byggningabalken;

N:o 25, rörande ändring i stadgandena om utgörandet af väghållningsskyldigheten på landet;

N:o 26, i fråga om antagande af det metriska mått- och vigtsystemet; samt

N:o 27, om vidtagande af lagstiftningsåtgärder till betryggande af den allmänna ordningen och personliga säkerheten.

Anmäldes och bordlades Stats-Utskottets memorial N:o 86, angående den nya riksstaten; samt Bevillnings-Utskottets betänkande N:o 12, med förslag till den af Riksdagen fastställda bevillningssummans utgörande.

Kammaren åtskildes.

In fidem
O. Brakel.

Tisdagen den 16 Maj.

Kammaren sammanträdde kl. 2 e. m.

Justerades 4 protokollsutdrag för den 15 dennes.

Upplästes och godkändes Stats-Utskottets förslag till Riksdagens underdåniga skrifvelser:

N:o 43, angående regleringen af utgifterna under riksstatens nionde hufvudtitel; och

N:o 84, angående beräkningen af statsverkets inkomster.

Upplästes och godkändes Riksdagens kanslis förslag dels till Riksdagens underdåniga skrifvelse N:o 86, med anhållan om tillägg till Byggnadsstadgan för rikets städer den 8 Maj 1874;

dels ock till paragrafer i Riksdagsbeslutet:

N:o 28, angående förändring i vilkoren för tillverkning af bränvin;

N:o 29, angående postväsendet rörande frågor;

N:o 30, angående beskattningen af hvitbetssockertillverkningen;

N:o 31, om ändring i Sjölagen; samt

N:o 32, i fråga om tullbevillningen.

Herr Grefven och Talmannen tillkännagaf, att före kl. 1 utfärdats anslag till sammanträdets fortsättning kl. 7 e. m.

Efter anmälan företrädde två Hans Maj:t Konungens Öfverste Kammarjunkare, hvilka å Konungens höga vägnar bjödo och kallade Herr Grefven och Talmannen samt Kammarens Herrar ledamöter att i morgon Onsdag den 17 dennes kl. 11 f. m. bevista gudstjensten i Storkyrkan samt derefter infinna sig å Rikssalen.

Sedan Herr Grefven och Talmannen svarat, att Kammaren skulle hörsamma den nådiga kallelsen, afträdde Herrar Öfverste Kammarjunkare.

Föredrogs och bifölls Stats-Utskottets den 15 dennes bordlagda memorial N:o 86, angående den nya riksstaten.

Föredrogs och bifölls Bevillnings-Utskottets den 15 dennes bordlagda Betänkande N:o 12, med förslag till den af Riksdagen fastställda bevillningssummas utgörande.

Justerades 2 protokollsutdrag, hvarefter Kammaren åtskildes kl. 1/2 3 e. m.

In fidem
O. Brakel.

Tisdagen den 16 Maj.

Kammaren sammanträdde kl. 7 e. m.

Justerades två protokollsutdrag för sammanträdet å f. m.

Upplästes och godkändes Stats-Utskottets förslag till Riksdagens underdåniga skrifvelse N:o 85, med ny riksstat.

Upplästes och godkändes Bevillnings-Utskottets förslag till Riksdagens underdåniga skrifvelser:

N:o 87, angående stämpelpappersafgiften; och

N:o 88, angående allmänna bevillningen.

Upplästes och godkändes Riksdagens kanslis förslag till paragrafer i Riksdagsbeslutet:

N:o 33, angående allmänna bevillningen;

N:o 34, angående statsregleringen;

N:o 35, angående statsregleringen;

N:o 36, angående anslag till statens jernvägsbyggnader;

N:o 37, angående aflåtna underdåniga skrifvelser i frågor rörande rikets allmänna hushållning m. m.;

N:o 38, angående ändringar i gällande författning angående stämpelpappersafgiften;

N:o 39, angående anvisande af medel för utförande af åtskilliga nybyggnader och andra arbeten vid statens jernvägar m. m.;

N:o 40, angående anvisande af statsbidrag till enskilda jernvägsanläggningar;

N:o 41, angående rotering af de s. k. frisocknarne i Örebro län;

N:o 42, angående statsregleringen; och

N:o 43, angående statsregleringen.

Kammaren åtskildes.

In fidem
O. Brakel.

Onsdagen den 17 Maj 1876.

Kammaren sammanträdde kl. $^1/_2$11 f. m.

Justerades 3 protokollsutdrag för sistlidne dag.

Herr Grefven och Talmannen samt Kammarens herrar ledamöter afgingo kl. nära 11 till Storkyrkan, der riksdagspredikan hölls af komministern C. D. Bersén. Efter gudstjenstens slut begaf sig Kammaren till rikssalen, hvarest — sedan Herr Statsrådet och Chefen för Civil-departementet Thyselius uppläst Kongl. Maj:ts nådiga förordnande för Hans Excellens Herr Stats-ministern Friherre De Geer att å Konungens höga vägnar afsluta Riksdagen, samt Herrar Talmän, hvar för sig, framfört Kamrarnes underdåniga välönskningar och riksdagsbeslutet blifvit af Herr Statsrådet Thyselius uppläst — Hans Excellens Herr Statsministern å Kongl. Maj:ts höga vägnar förklarade Riksdagen afslutad.

Sedan Herr Grefven och Talmannen samt Kammarens Herrar ledamöter återgått till samlingsrummet och intagit sina platser, anmälte sig och yttrade

Herr vice Talmannen: Jag anser mig uttrycka Kammarens önskan, då jag nu anhåller, att de ord, hvarmed Herr Grefven och Talmannen på Rikssalen framförde Kammarens underdåniga välönskningar, måtte blifva upplästa, för att i Kammarens protokoll förvaras.

Efter det Kammaren uppå gjord proposition härtill lemnat bifall, uppläste Herr Grefven och Talmannen följande ord:

Då vi nu vid Riksdagens slut stå församlade omkring Konungathronen, anhåller Första Kammaren att få frambära en oskrymtad försäkran om den djupa vördnad och sanna tillgifvenhet, som lifva Kammaren för Konung och Konungahus.

Herr Grefven och Talmannen uppstod och yttrade: Mine Herrar. Innan vi nu, efter slutadt riksmöte, gå att åtskiljas, anhåller jag att till Kammaren få frambära en vördnadsfull afskedshelsning. Om vid den afslutade riksdagen några i det allmänna djupt ingripande frågor icke förekommit till afgörande, skola de utförda arbetena dock blifva i månget afseende till gagn för fäderneslandet. Det är icke ensamt de stora på en gång uttagna stegen, som föra till målet; dertill bidrager äfven väsentligen den jemna, lugna utvecklingen. Måtte en sådan i vårt land städse fortgå; då skola, derunder förbe-

redda och mognade, jemväl de stora frågorna finna den rätta tiden till en för det allmänna välsignelserik lösning. Detta stora mål, fäderneslandets väl, är för oss alla gemensamt, och alltid skola vi mötas i ärligt arbete för detsammas uppnående, detta arbete må för tillfället utföras i lugn alldaglighet eller medelst slutliga afgörande beslut. Gud bevare Konung och fädernesland.

Härå svarade Herr Mannerskantz: Herr Grefve! Då, vid början af den riksdag, som nu går till ända, vi sågo eder inträda i denna Kammare och der intaga eder fordna upphöjda ledareplats, är jag viss på, att ingen ibland oss fanns, som icke med glad och tacksam tillfredsställelse helsade eder välkommen dit tillbaka, fastän gammal sedvänja icke tillät någon, att då i ord uttala en sådan helsning; och om sedan icke, såsom ofta förut, något särskildt tillfälle sökte att få gifva uttryck åt den ständigt ökade förbindelse, hvari vi känna oss stå till eder, så kan det endast hafva varit derföre, att vi trott eder af gammalt väl veta, utan att efter edert tycke kanske alltför ofta, behöfde förnya vår försäkran derom, huru högt ni är af oss ärad och värderad, eller huru djup vår erkänsla emot eder är; men nu, i afskedets sista stund åtminstone, må det dock tillåtas mig, att från samtlige medlemmar af denna Kammare, till eder hembära vårt villiga offer af skyldig tacksamhet, för den lugna oveld, det säkra omdöme och den redande förmåga, som ni denna gång, liksom många gånger tillförene, ådagalagt, under det ni fortfarit att leda Kammarens öfverläggningar med sådan heder och framgång, att det väl bevarade minnet deraf säkerligen skall i framtiden finnas upptecknadt på ett af de vackrare bladen i svenska Riksdagens historia, och ifrån den platsen, äfvensom på ännu mer lefvande sätt genom den bild af eder, som kommer att här qvarstanna såsom en af Kammarens värdefullaste prydnader, skall tala till alla, edra blifvande efterträdare, och kraftigt mana dem, att, för att göra sig vissa att och väl uppfylla deras ansvarsfulla kall, alltid taga Första Kammarens förste Talman till föresyn och efterföljd; och anhålla vi också, att få uttala våra önskningar, att helsa och krafter må tillåta eder att länge bibehålla edert vigtiga uppdrag, så att, under eder ledande och förenande inverkan, mången derpå väntande stor samhällsfråga må hinna fram till sin lösning, och att ni både må hafva framgång i edra enskilda förehafvanden och finna ostörd lycka, lugn och trefnad inom edert hem, i eder familjekrets, samt utbedja oss slutligen att fortfarande få vara i eder vänskap och välvilliga hågkomst inneslutne.

Kammarens Herrar ledamöter åtskiljdes kl. 1/42 e. m.

In fidem.
O. Brakel.

Stockholm, tryckt hos A. L. Normans Boktryckeri-Aktiebolag, 1876.